

Miljöbokslut 2023

Vetlanda

Miljöbokslut 2023

Innehåll

Miljöbokslut 2023	1
Globala mål och hållbar utveckling.....	2
Den svenska miljöpolitiken.....	2
Riksdagens definition av generationsmålet	2
Generationsmålet's innebörd	2
Avgränsning	3
Klimat- och energistrategi för Jönköpings län	3
Kommunfullmäktiges mål, åtgärder och resultat	4
Riktning 2030 den hållbart växande kommun Mål 2020–2023 hållbart i alla led	5
Energiförbrukningen ska minska	5
Utsläppen ska minska	8
Biologisk mångfald och upplevelserik natur	11
Miljökommun Vetlanda	15
Kulturmiljö	16
Naturmiljö.....	17
Yt- och grundvatten	18
Dricksvatten och avlopp	19
Avfall.....	22
Grus- och bergtäkter.....	23
Vindkraft	23
Arbetet med de nationella miljö kvalitetsmålen.....	24
Arbetet med anpassning till ett förändrat klimat.....	27
Övriga aktiviteter och resultat.....	30
Kommunal energi- och klimatrådgivning	30
Utveckling av offentlig upphandling.....	31
Måltidsservice.....	41
Livsmedelskontrollen.....	45

Globala mål och hållbar utveckling

Vid FN:s toppmöte den 25 september 2015 antog världens stats- och regeringschefer 17 globala mål och 169 delmål för hållbar utveckling. Världens länder har åtagit sig att från och med den 1 januari 2016 fram till år 2030 leda Agenda 2030 för hållbar utveckling.

Vetlanda kommun har i beslutad policy för hållbar utveckling i Vetlanda kommun antagit Agenda 2030 som ett för verksamheterna styrande måldokument.

Bilden beskriver rubrikerna i de 17 globala målen för hållbar utveckling.

Den svenska miljöpolitiken

Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

Riksdagens definition av generationsmålet

Generationsmålet är ett inriktningsmål för miljöpolitiken. Målet ger vägledning om de värden som ska skyddas och den samhällsomställning som krävs för att nå önskad miljö kvalitet. För att nå målet krävs en ambitiös miljöpolitik i Sverige, inom EU och i internationella sammanhang. Generationsmålet är vägledande för miljöarbetet på alla nivåer i samhället.

Generationsmålet innebär

Generationsmålet innebär att förutsättningarna för att lösa miljöproblemen ska nås inom en generation efter att systemet infördes år 1999. I regeringens proposition 2000/01:130 "Svenska miljömål - delmål och åtgärdsstrategier" preciserades att generationsmålet skulle vara uppfyllt år 2020.

Miljöpolitiken ska fokusera på att:

- Ekosystemen har återhämtat sig, eller är på väg att återhämta sig, och deras förmåga att långsiktigt generera ekosystemtjänster är säkrad.
- Den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras, främjas och nyttjas hållbart.

- Människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas.
- Kretsloppen är resurseffektiva och så långt som möjligt fria från farliga ämnen.
- En god hushållning sker med naturresurserna.
- Andelen förnybar energi ökar och att energianvändningen är effektiv med minimal påverkan på miljön.
- Konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt.

Avgränsning

Hållbarhetsbegreppet innebär en balans mellan ekonomisk, miljömässig och social utveckling. Detta miljöbokslut redovisar det miljömässiga arbetet och de resultat som uppnåtts till och med 2023 i Vetlanda kommun utifrån tillgänglig information och data.

På nationell nivå har sedan tidigare regeringen fastställt 16 miljö kvalitetsmål som skall styra det svenska miljöarbetet. Jönköpings län med länsstyrelsen, kommunerna, Region Jönköpings län och ett stort antal företag arbetar i en regional samarbetsorganisation Klimatrådet med 14 av miljö kvalitetsmålen genom gemensamma åtgärdsprogram. Vetlanda kommun har gjort åtaganden inom dessa 14 områden och det är det arbetet som redovisas i miljöbokslutet. Påpekas bör att detta är ett bokslut och därmed redovisas enbart gjorda insatser och effekter där sådana finns rapporterade. Analys, slutsatser och eventuellt förändrade målbilder sker i det ordinarie uppföljningsarbetet i verksamheterna.

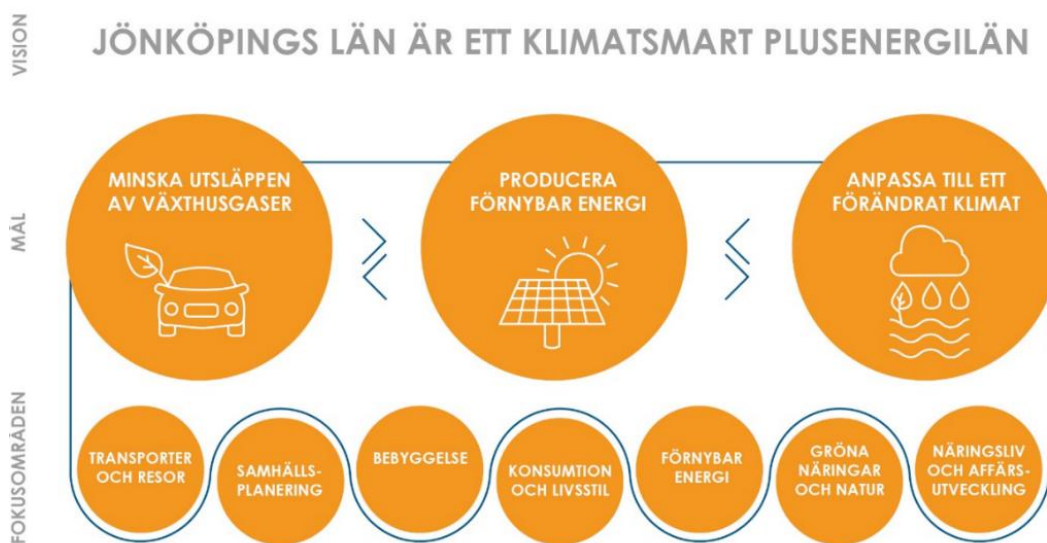
Klimat- och energistrategi för Jönköpings län

Vision: Jönköpings län är ett klimatsmart plusenergilän.

Tre övergripande mål

- Senast 2045 är de totala utsläppen av växthusgaser från Jönköpings län lägre än 1 ton per invånare och år.
- Senast 2045 producerar Jönköpings län mer energi än vi använder. Energin vi producerar är förnybar och mängden är minst 10 000 GWh/år.
- Klimatförändringarna möts aktivt i Jönköpings län genom att skapa ett samhälle som minskar sårbarheter och tillvaratar möjligheter, för ett varmare, torrare och blötare län.

Bilden beskriver Klimat- och energistrategins tre huvudområden, minska utsläppen, förnybar energi och klimatanpassning med sju fokusområden. Transporter, samhällsplanering, bebyggelse, konsumtion, förnybar energi, gröna näringar och näringsliv.

Kommunfullmäktiges mål, åtgärder och resultat

Grunden i Vetlanda kommun styrnings- och kvalitetsarbete för mandatperioden 2020–2023 är kommunfullmäktiges vision, riktningar, uppdrag och mål.

Bilden visar kommunfullmäktiges vision, riktningar och mål. I efterföljande text beskrivs riktning 2030 - Den hållbart växande kommunen.

Riktning 2030 den hållbart växande kommun

Mål 2020–2023 hållbart i alla led

Vi skapar en hållbar kommun och plats som är hållbar över tid, som ger trygghet och framtidstro.

Vetlanda är hållbart växande med:

Ett ekonomiskt hållbart växande näringsliv och en långsiktigt god kommunal ekonomi i balans. Ett socialt hållbart Vetlanda som är tryggt och där olikheter välkomnas och medborgare inkluderas. Ett samhälle som präglas av god tillgänglighet och där jämlikhet, hälsa och god arbetsmiljö är i fokus.

Ett ekologiskt hållbart Vetlanda där klimatavtryck är i fokus, energiförbrukning och utsläpp minskar och där den biologiska mångfalden bevaras och det finns tillgång till upplevelserik natur. Vetlanda kommuns verksamheter är klimatsäkrade.

Energiförbrukningen ska minska

Tabellen nedan beskriver produktionen av fossilfri och förnybar el inom kommunens område. Det är stor eftersläpning i den officiella statistiken men vi räknar med att Vetlanda kommun de flesta år producerar mer el än vad som förbrukas inom det geografiska området, en så kallad plusenergikommun.

Tabellen nedan beskriver produktion av fossilfri energi i hela kommunen¹.

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Elproduktion totalt inom det geografiska området MWh	470 216	399 689	469 411	556 035	503 099	-
<i>Därav elproduktion från vindkraft, MWh</i>	438 265	371 483	433 906	514 166	453 000	-
<i>Därav elproduktion av vattenkraft, MWh</i>	-	18 629	18 007	24 034	23 639	-
<i>Därav elproduktion kraftvärme + industriellt mottryck</i>	-	9 577	17 499	18 105	-	-
Elproduktion av förnybara energikällor inom det geografiska området, andel i %	-	99	98	99	98	-
Slutanvändning el inom det geografiska området MWh	406 234	405 756	391 685	-	-	-
Slutanvändning av energi totalt inom geografiska området, MWh/inv.	38	-	37	34	39	-
Solcellsanläggningar totalt, installerad effekt MW	1,36	2,53	3,60	5,5	8,31	12,27
Solcellsanläggningar totalt, antal	100	185	271	364	494	755

¹ Källa: Kolada och SCB

Produktion av el från solcellsanläggningar

Intresset för utbyggnad av markbaserade solcellanläggningar är stort. Idag finns det sex anläggningar som är i drift med en installerad effekt på 1,9 MWp, fem anläggningar är beviljade och ytterligare fyra är under prövning. Dessa fyra om de uppförs kommer ha en betydande positiv inverkan på elproduktionen.

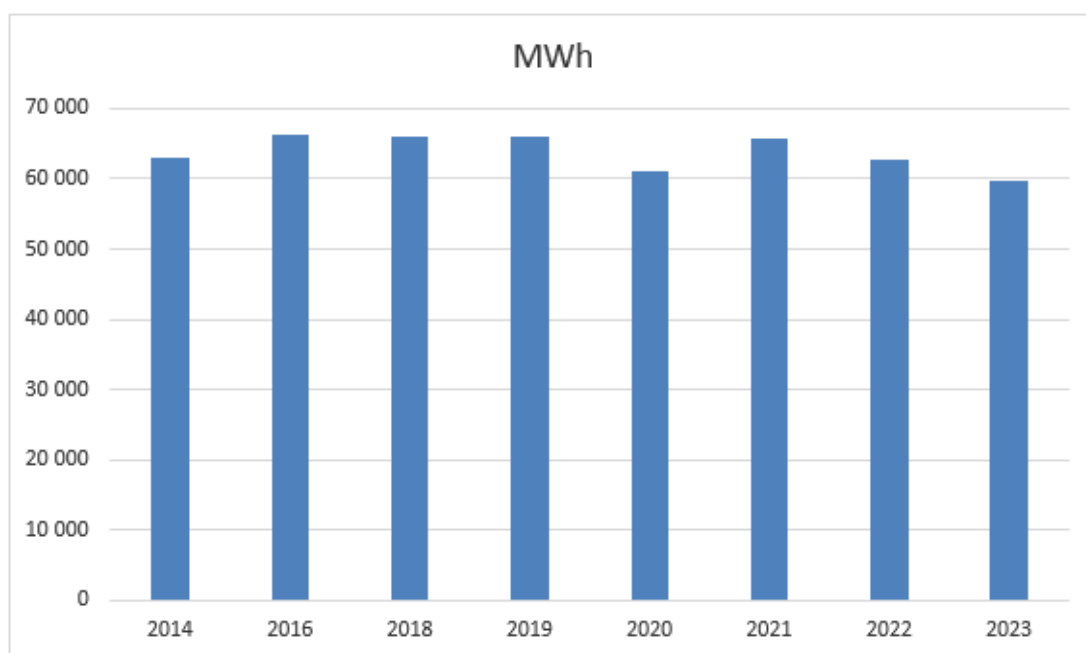
Egen produktion av elenergi

Tabellen nedan beskriver Vetlanda kommunkoncerns egen produktion av förnyelsebar el. Bedömd total elproduktion 2023 är ca 500 000 MWh inom det geografiska området, var av den egna produktionen då utgör ca 6 % (31 375 MWh).

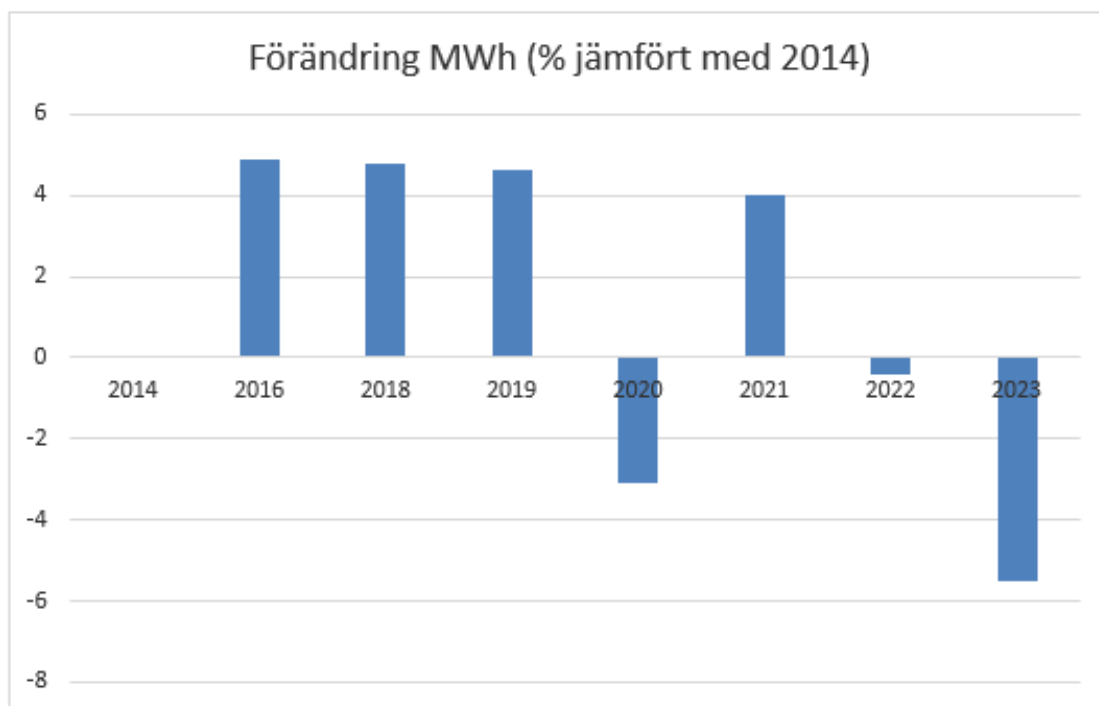
	Egna solceller	Egen vattenkraft och kraftvärme	Egen vind
	MWh	MWh	MWh
2014		20 134	1 180
2016		19 903	11 052
2018	36	14 670	9 416
2019	36	21 763	10 828
2020	149	23 951	10 953
2021	260	27 690	9 615
2022	271	25 668	5 427
2023	274	20 610	10 217

Energiförbrukning Vetlanda kommun inklusive bolagen

Energiförbrukningen som i nedanstående tabell redovisas är inom sektorerna fastigheter och transporter och avser alla energislag.

Tabellen nedan beskriver förändring i energiförbrukningen med basår 2014.

Minskning jämfört 2014 – 2023 Vetlanda kommun inklusive bolagen

- Totalt har energiförbrukningen sedan 2014 minskat med 5 %.
- Den totala energiförbrukningen i våra fastigheter är i princip konstant över tid. Kommunens fastigheter har dock minskat sin energiförbrukning med 7 % sedan 2018 trots att ytan har ökat med 3 %.
- Elenergi till gatubelysningen har minskat med 33 %
- Elenergi till vatten och avlopp har minskat med 23 %
- Elenergi i egenägda lokaler har minskat med 10,3 %.
- Mängden förbrukat olja har minskat 20 % jmf med 2022. men fortfarande 98 kbm som förbrukas i våra fastigheter.
- Transportbehovet har under perioden ökat men energiförbrukningen i transporter är i princip konstant. Här är störst fokus på att minska de negativa utsläppen framför minskad energiförbrukning.

För information är nya EU-direktiv på väg att införlivas i svensk lagstiftning. Det anger att offentlig sektor, utom allmännyttan och annan kommersiell verksamhet, ska energieffektivisera 1,9 % per år. Basår 2020 och 2021.

Insatser i egna fastigheter 2023 – fastighetsavdelningen

Teknikgruppen har under det gångna året fortsatt att arbeta med energieffektivisering i fastigheterna och även med att optimera driften.

Inventering av lysrörsarmaturer är genomförd i samtliga fastigheter och arbetet med utbytet kommer att påbörjas efter det att det har analyserat och utfört en prioriteringsordning. Arbetet kommer att ta många år, då det är helt omöjligt att både tidsmässigt och ekonomiskt utföra detta omgående. Vi byter givetvis ut kontinuerligt det som är dåligt och trasigt löpande och har gjort det i flera år.

Stadshusets ventilationssystem som är speciellt utformat är i en slutfas. Fläktar har bytts ut till högeffektiva och luftinjering är utförd i de berörda delar. Recirkulation av luften är nu intrimmad och endast små justeringar återstår för tillfället. Styrsystemet är uppdaterat och det

är vissa detaljer kvar. Förhoppningen är att under kommande år ska byta ut fjärrvärmväxlaren som är gammal och ineffektiv. Nya beräkningar kommer att utföras när effekterna av åtgärderna är summerade. Fönsterbytet, ventilationen och styrsystemet har bidragit till en markant sänkning av tillförd värmeenergi.

Ventilationsaggregat och till viss del ombyggnationer i fastigheter har påverkan på den totala mängden inköpt energi. Driftoptimering och temperaturreglering samt en bättre styrning tillsammans med belysningsåtgärder hjälper till.

Tyvär har kostnaderna ökat på el, fjärrvärme, pellets, olja, VA och samtliga fasta avgifter varpå kostnaderna trots alla insatser ändå ökar. Energiskatten har prisjusterats uppåt. År 2023 fick vi ett tillskott på mediabudgeten i form av ett elstöd på ca 8 milj. kr vilket räddade upp ekonomin.

Ett arbete med att installera elbilsaddare har påbörjats. Det ska installeras på de verksamhetsfastigheterna där förutsättningarna för elbilar finns. Projektering påbörjades under 2023 men efter dålig uppslutning ifrån avropad konsult så avbröt vi samarbetet. Ny konsult har tilldelats projektet som nu är påbörjat igen och vi ska snart komma i gång med upphandling av leverantör.

Utsläppen ska minska

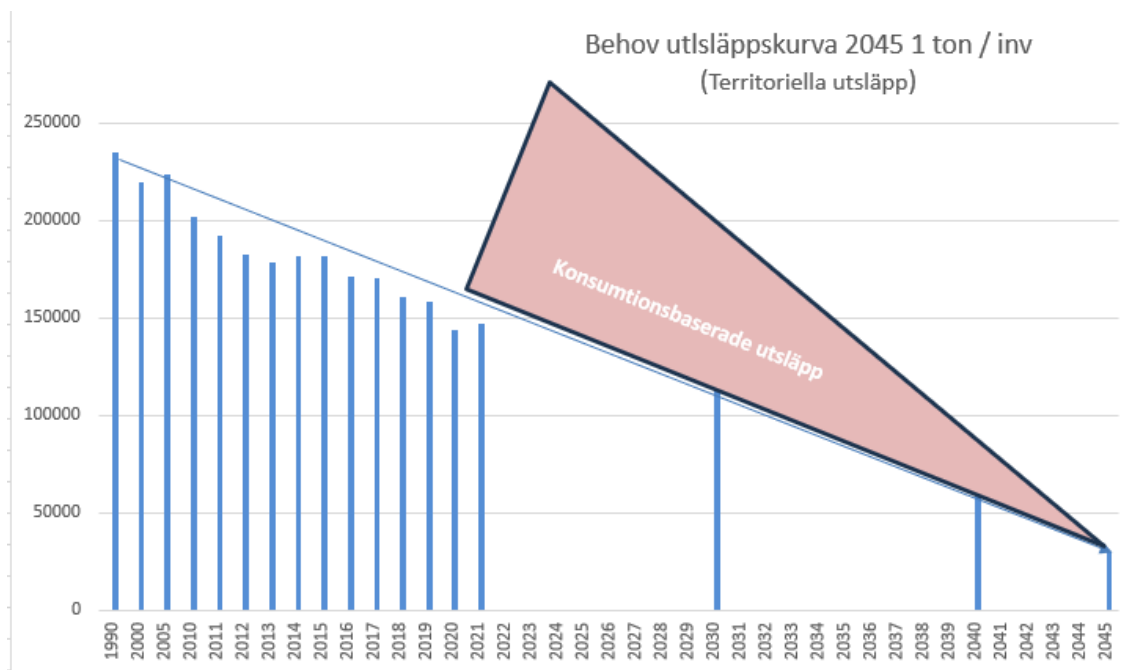
Tabellen nedan redovisar klimatpåverkande territoriella utsläpp över Vetlanda kommuns geografiska yta.² Till detta kommer nästan lika mycket som vi släpper ut i andra delar av världen genom vår konsumtion.

	2016	2107	2018	2019	2020	2021
Utsläpp till luft av växthusgaser totalt, ton CO ₂ – ekv. /inv.	6,27	6,22	5,79	5,76	5,25	5,31
Utsläpp till luft av växthusgaser totalt, ton CO ₂	170 924	170 548	159 316	156 128	143 645	146 730

Under 2023 gjordes det beräkningar på regional nivå över hur mycket växthusgaser vi får släppa ut från dags datum fram till 2045 för att nå de internationella och nationella klimatmålen, benämns för koldioxidbudget. En koldioxidbudget beskriver den totala mängd växthusgaser vi kan släppa ut från och med idag och fram till 2045. Generellt innebär det att våra utsläpp ska ner till ett ton per person och år. För att nå det målet behöver vi minska våra utsläpp med nästan 14 % per år fram till 2045. Inom EU har vi åtagit oss att minska utsläppen med 55 % jmf. 1990 fram till 2030 och sedan minst halvera utsläppen var tionde år för att nå netto noll 2050.

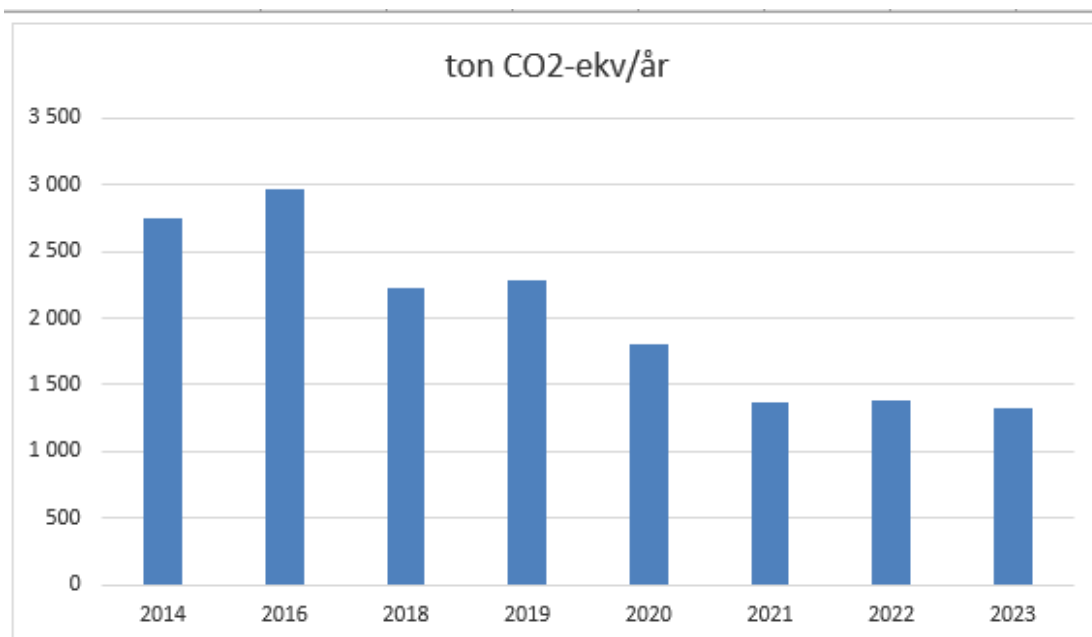
Tabellen på nästa sida visar de territoriella utsläppen i geografiska Vetlanda kommun från 1990–2021. De territoriella utsläppen har mellan 1990 och 2021 minskat med 34 %. Det vill säga de utsläpp som vi skapar inom vårt eget geografiska område. Till detta kommer även konsumtionsbaserade utsläpp som uppkommer på andra platser genom vår konsumtion (rött fält). I dagsläget är de utsläppen ca 5 ton per person och år och ska läggas ovanpå staplarna i tabellen. Målet är fortfarande ett ton per person och år och är beräknat på vad man bedömer är planetens egen förmåga att hantera. Om vi inte lyckas kommer det gradvis ske en temperaturökning som får stora konsekvenser för våra livsbetingelser.

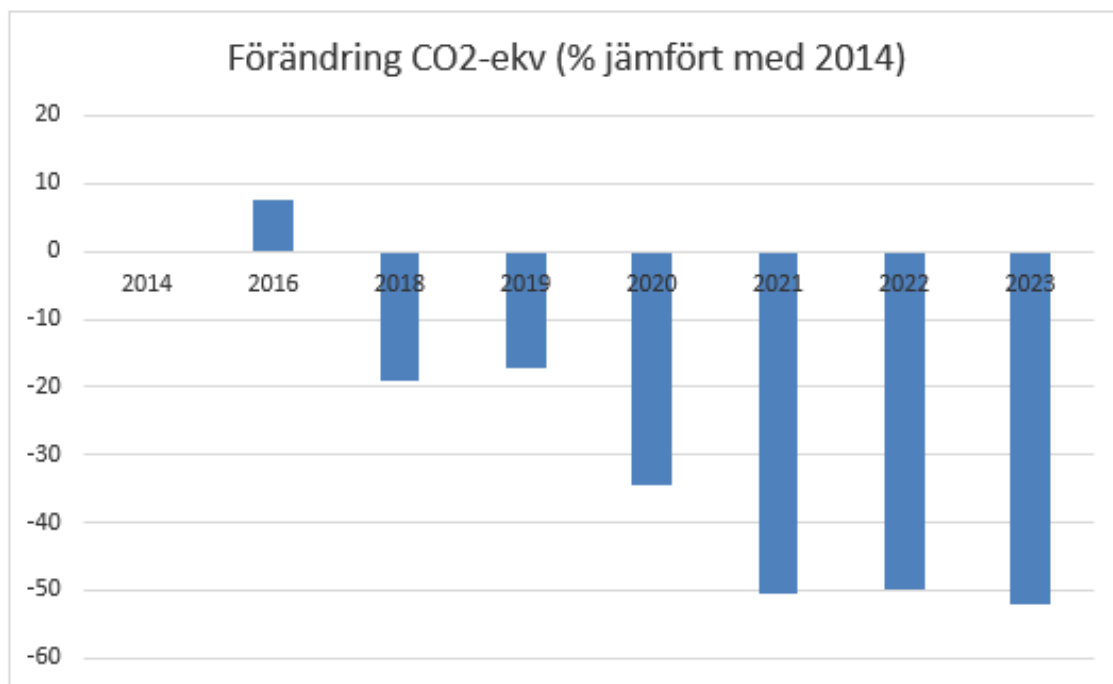
² Kolada och SCB

Utsläppsminskning inom Vetlanda kommunkoncern

Diagrammen nedan avser utsläpp från våra fastigheter och transporter. Utsläppen 2023 jämfört 2014 har minskat med nära 52 %. Uppvärmning av våra fastigheter och transporter står för merparten alla utsläpp i organisationen. Fördelningen kommer säkerligen bestå även framöver men ett aktivt arbete minskar mängden utsläpp enligt tabellen nedan. Byte till fossiloberoende fordon, fossilfria bränslen som el, biogas och HVO ger betydande utsläppsminskningar. Njudning energis prioritering att minska oljeförbrukningen ger en betydande minskning vid uppvärmning av fastigheter. Dock finns en betydande oljeförbrukning i vissa fastigheter.

Minskning jmf 2014 - 2023

- Totalt har utsläppen från kommunkoncernens transporter och lokaler minskat med 52 % sedan 2014.
- Främst ett effektivt arbete i kraftvärmeverket har gjort att även om förbrukningen ökat med 2000 MWh har mängden CO2-ekv minskat med 74 %. Vilket i sin tur påverkar utsläppen från kommunens fastighetsenergi.
- Totalt utsläpp från fastighetsenergi har minskat med 59 %.
- Egna transporter har en utsläppsminskning med 52 %. Beror i huvudsak utbyte av fordonbränslen till gas, HVO och en mindre mängd eldrift.

Transporter

Tabellen nedan beskriver Vetlanda kommuns fordon och resor med bil i antal, körsträckor, kostnader och utsläpp. Vetlanda kommuns verksamhet växer och transportbehovet ökar. Den ökade totalkostnaden under 2022 – 2023 beror till stor del på ökade bränslekostnader. Efterhand införskaffas fler gasdrivna bilar som del i vårt regionala åtagande och fler bilar som kan köras på icke konventionell diesel gör att vi får fler fossiloberoende fordon. Därmed sjunker får våra negativa utsläpp. Sedan 2019 har utsläppen halverats. Hybridbilarna bidrar till att minska bensinförbränningen och kompenseras med elenergi. I närtid är ytterligare sex gasfordon på väg in i organisationen som kommer ersätta främst dieselbilar.

Utbyggnad av intern laddinfrastruktur pågår och kommer ytterligare bidra till minskade utsläpp. Investeringen beräknas var återbetald inom drygt tre år i minskade drivmedelskostnader. Fem batteribilar är på väg i en första omgång.

Tekniska nämndens nyckeltal för att följa utvecklingen.

Mål: Effektiva och klimatsmart fordon och resor i Vetlanda kommuns verksamheter

	Enhet	Utfall 2018	Utfall 2019	Utfall 2020	Utfall 2021	Utfall 2022	Utfall 2023
Kommunala personbilar ägda och leasade	Antal	178	165	166	168	177	182
Genomsnittlig ålder på kommunens personbilar	År		5,33	4,83	4,66	4,75	5
Körd sträcka i tjänsten med kommunens personbilar	Mil		262 000	250 700	244 800	260 100	277 800
Körd sträcka i tjänsten med privata personbilar (ej politiker)	Mil		71 172	49 066	43 173	44 520	46 311
Kostnad i tjänsten med kommunens personbilar	Tkr		11 352	10 000	9 600	11 200	12 000
Kostnad i tjänsten med privata personbilar	Tkr		2 065	1 387	1 238	1 294	1 347
Kostnad per mil med kommunens personbilar	Kr/mil		43,3	39,3	39,2	43,0	43
Kostnad per mil med privata personbilar	Kr/mil		35	35	35	35	35
Förbrukad mängd koldioxid för kommunens personbilar (ABAX)	Kg		321 000	296 500	280 710		302 720
Förbrukad mängd koldioxid för kommunens personbilar (Faktiskt förbrukad mängd bränslen)	Kg		622 000			316 000	308 000
Andel fossilberoende fordon	%			31	40	46	47
Andel Gasfordon	Antal					31	37
Antal hybridbilar	%			14	23	26	29

Biologisk mångfald och upplevelserik natur

Vad är biologisk mångfald

Biologisk mångfald innebär variationsrikedomen av liv i naturen. Begreppet innebär mångfald på tre nivåer; mångfalden av ekosystem och naturtyper, mångfalden av arter samt den genetiska variationen inom arterna. Varierade livsmiljöer är ofta en förutsättning för stor artrikedom.

Varför ska vi då bevara den biologiska mångfalden? Det är den klassiska formuleringen, men det går i stället att vända på frågan; varför ska vi utarma naturen? Svaren blir då kortsiktigt ekonomiska. Att bevara naturen bygger på en långsiktig strategi där orsakerna är etiska, ekologiska och på längre sikt även ekonomiska. Vi är beroende av den biologiska mångfalden av många skäl. Alla de miljontals arter som existerar idag bidrar till att bevara de

miljöförhållandena som både vi och de själva är beroende av. Med större biologisk mångfald står vi bättre rustade i en föränderlig värld.

Vetlanda kommun jobbar på flera sätt med den biologiska mångfalden och att tillgängliggöra naturen för fler. I arbetet används grönstrukturunderlaget³ och naturvårdsplanen⁴ (NVP) som stöd och för prioritering av insatser. Arbetet ligger också i linje med de nationella miljökvalitetsmålen myllrande våtmarker, levande skogar, ett rikt odlingslandskap, levande sjöar och vattendrag, ett rikt växt- och djurliv samt god bebyggd miljö

Biologisk mångfald

Myllrande våtmarker och levande sjöar och vattendrag

I Brostugubäcken påbörjades ett biotopvårdsprojekt, som bygger på tidigare åtgärdsplan för bäcken. Projektet är delvis finansierat genom LOVA-bidrag. Åtgärderna innebär fysisk restaurering genom att ta bort vandringshinder och återmeandra vattendraget. Brostugubäcken har med sin grusbotten potential att hålla öring. Arten har tidigare funnits i bäcken.

I slutet av 2023 påbörjades ett våtmarks-projekt vid Brunnsgårds motionsspår. På platsen rinner ett dike som var rakt och utan variation. Tidigare har en stor sedimentationsdamm anlagts nedströms. Genom att utveckla dikessystemet så bidrar det ytterligare till vattenrening och flödesutjämning. Våtmarken och dikena får flacka slänter, varierat djup och stenblock utlagda. Detta bidrar även till en intressantare natur. Projektet delfinansieras med LONA-medel. Bilden visar arbetet med dikessystemet vid Brunnsgårds motionsspår.

LONA-projektet vid ridhuset i Vetlanda färdigställdes under hösten. Det har gått från ett rakt dike till ett mer slingrande vattendrag. Sedan tidigare har en sedimentationsdamm och en våtmark grävts i dagvattendiket. Åtgärderna syftar till att vara flödesutjämnande, rena vattnet, öka vattnet i landskapet och våtmarken gynnar biologisk mångfald. Uppströms är det tunga industrier och åtgärderna syftar också till att skydda Emån mot föroreningar. Ridklubben och

³ [Grönstruktur för Vetlanda tätort](#)

⁴ Naturvårdsplan [del 1](#) och [del 2](#)

fotbollsklubben är nöjda och det har varit en bra dialog under projektets gång. Det som kvarstår är att ha ett informationstillfälle.

Våtmarksprojekt har också startats av markägare med bidragsstöd genom kommunen. Kommunen stöttar upp i ansökan och markägarna genomför projektet självständigt i sin helhet. Genom att möjliggöra bidrag kan naturvårdsinsatser ske även utanför den kommunala regin. I Lillarp, Rösjöholm och Fröderyd pågår projekt med LONA-medel som kommunen har varit brevlåda för.

Levande skogar och ett rikt odlingslandskap

Flera naturvårdshuggningar har genomförts i de kommunala skogarna. Frihuggning av ekmiljöer i Ekenässjön och Bäckseda är några exempel.

Ett nytt avtal med djurägare skrevs för betesmarkerna i Bäckseda och de betades i år med får. Länsstyrelsen var på rådgivning där vi kunde konstatera att många av kommunens betesmarker i Vetlanda har höga naturvärden.

Under våren genomförde kommunen och golfklubben en gräsbränning på golfbanan för att gynna ängsväxter.

Ett rikt växt- och djurliv

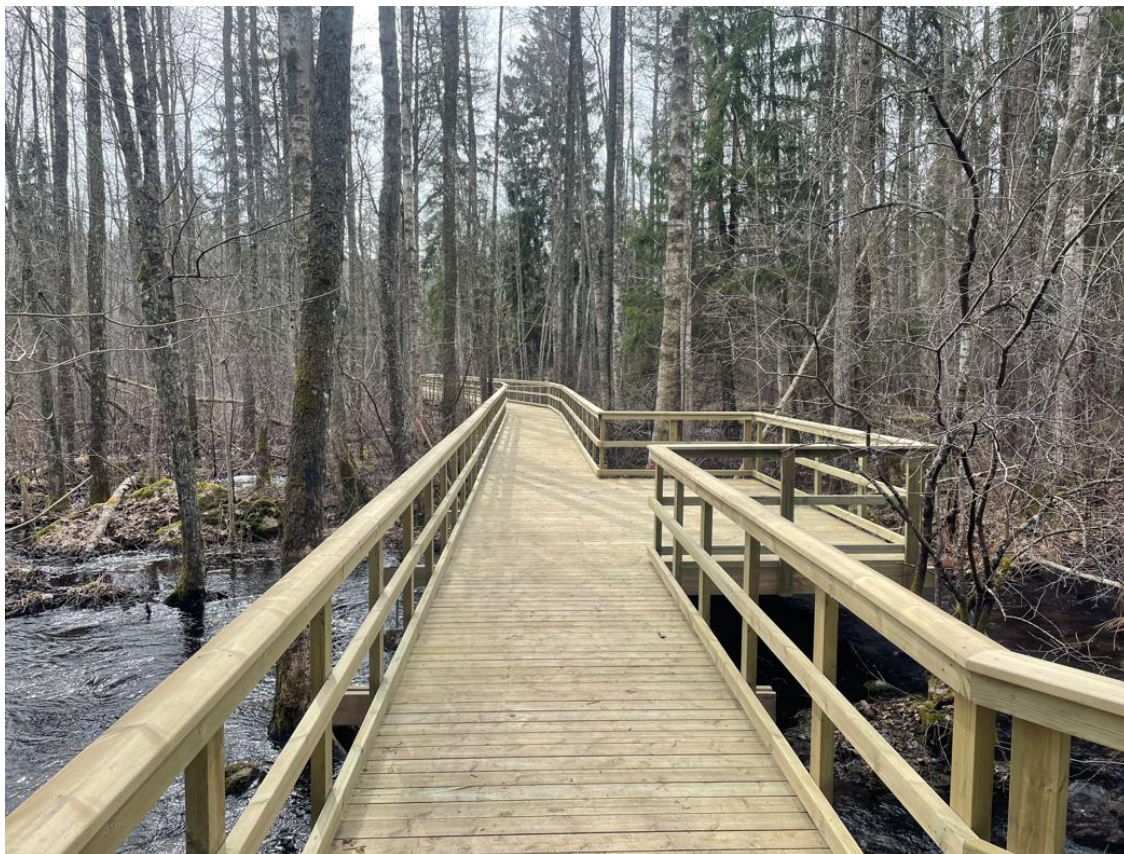
Bekämpning av invasiva arter enligt handlingsplan har genomförts. Kommunen har bekämpat lokaler med jättebalsamin genom ryckning och slåtter. Jätteloka har bekämpats kemiskt med entreprenör. Täckta ytor med parkslide har kontrollerats och det har hittills fungerat väl. Vi ser att antalet lokaler med invasiva arter ökar och bekämpning måste ske kontinuerligt.

Tillgänglig natur

God bebyggd miljö, naturupplevelser och tillgänglighet

Under 2023 låg resultatet från inventeringen av blomrika vägkanter till grund för prioritering av åtgärder. På grund av den torra försommaren kunde inte tidig slåtter genomföras. Under hösten kanthylades 3,6 km väg. Några sträckor hade blomsterlupin där massorna forslades bort. Vägkanterna såddes sedan med ängsfrö som är odlade i södra Småland. Till sommaren 2024 hoppas vi på tydlig minskning av blomsterlupin och en ökning av blomrikedom.

I samarbete med Länsstyrelsen i Jönköping har stora insatser skett i Illharjen naturreservat. Den tillgänglighetsanpassade spången har bytts ut och ett tillgänglighetsanpassat dass har byggts. Det gör att tillgängligheten har höjts rejält i reservatet. Bilden visar den nya spången i Illharjen.

Kommunen erhöll bidrag för att rusta upp fågeltornet vid Upplanda, en fågelskylt och en skylt om allemansrätten samt grusning av stig. Invigning av spången och åtgärderna genomfördes våren 2023 tillsammans med Länsstyrelsen.

I samarbete med markägare har ett projekt pågått för att få upp ett fågeltorn vid Smedbälgen i Nye. I anslutning till tornet finns en grillplats, fikabord och informationsskyltar. Parkering och markerad stig ut till tornet samt en stig till fornborgen i närheten har också anlagts. Medel har erhållits från LONA och Wernerstiftelsen. Invigning planeras till våren 2024. Bilden visar utsikten från fågeltornet vid Smedbälgen. Bilden visar utsikt från fågeltornet.

Åtgärder på högländsleden har genomförts. Leden löper 14 mil genom kommunen och har stort behov av skötsel. För att öka kvalitén har markeringar bättrats på, röjning av sly och gräs samt hantering av vindfällor gjorts. Vindskydd, grillplatser, spångar och andra anordningar som var i dåligt skick har restaurerats. Arbetet med leden behöver fortsätta för att förbättra tillgängligheten och gynna det rörliga friluftslivet.

Miljökommun Vetlanda

Under denna rubrik beskrivs lokala mål och aktiviteter som finns dokumenterade i översiktsplanen. De flesta mål är uppnådda och verksamheterna rapporterar aktuell status.

4. MILJÖKOMMUN VETLANDA

<ul style="list-style-type: none"> MILJÖMÅL KULTURMILJÖ NATURMILJÖ 	<ul style="list-style-type: none"> YT- & GRUNDEVATTEN DRICKSVATTEN & AVLOPP AVFALL GRUS- OCH BERGTÅKTER VINDKRAFT
---	--

Kulturmiljö

Kommunens mål

- Skydda och bevara kommunens värdefulla kulturmiljöer för framtiden.
- Utveckla och förstärka kommunens identitet och karaktär.

Hur ska vi uppnå målen?	E	P	H	G	Kommentar/åtgärd
Ett kulturmiljöprogram ska arbetas fram.					Kulturhistorisk utredning är gjord och är en grund för den fördjupade översiktsplanen för Vetlanda centralort. Dock har vi inte gjort någon plan ännu.
Gruvorna ska uppmärksammas mer genom bättre informationsmaterial och vårdprogram.					En cykel- och promenadguide har tagits fram och skyltning finns vid objekten. Vårdprogrammet görs av länsstyrelsen i samarbete med Vetlanda kommun. Genomfört och externa medel har tillkommit. Under 2018 har projektet förstudie Gruvlanda genomförts för ett antal gruvor i kommunen. Syftet är att se potentialen i ökad gruvturism i kommunen och öppna upp flera gruvor för besöksnäringen. Ett pågående projekt är att göra Ädelfors guldgruva mer tillgängligt och knyta ihop verksamheten med Ädelfors guldverk. Under 2022 genomfördes mark- och miljöundersökningar (statliga bidrag, MIFO Fas 2) vid 3 prioriterade gruvområden (Kleva, Fredriksbergs och Sunnerskogs gruvområden). Undersökningarna visade på ett behov av fortsatta utredningar och åtgärder ur miljö- och hälsoskyddssynpunkt. Nya statliga medel kommer att sökas under 2024 för fortsatta utredningar/åtgärder. Detta är ett steg för att fortsätta arbetet med att uppmärksamma våra gruvor.
Kommunen ska arbeta för att bevara och synliggöra odlingslandskapets kulturmiljövärden.					Cykel- och promenadguiden omfattar dels områden runt Vetlanda, dels runt Ramkvilla samt Korsberga. Den beskriver natur och kultur och är en del i projektet "Natur och kultur på hjul och till fots 2" som finansierats delvis (50 %) genom länsstyrelsen. Under 2014 färdigställdes flera cykel- och promenadrundor. Gruvrundan, Salgen runt, Ramkvillarundan och Vetlandarundan vilka påbörjades 2010 och avslutades 2014. Landsbrorundan färdigställdes 2016. Nävelsjörundan färdigställdes under 2017. Skederundan påbörjats och kommer färdigställas under 2019. Under 2019 har kommunens naturvårdsplan färdigställts och beslutats i fullmäktige, med fokus på kommunens natur och kulturmiljövärden. 2022 Naturguide för Vetlanda kommun är färdigställd och lanserad i bokform samt som pdf på hemsidan.
Områdesbestämmelser ska upprättas för uppräknade kulturmiljöer.					Arbetet med avgränsningar av intressanta kulturmiljöer är en del av arbetet med grönstrukturunderlaget och den fördjupade översiktsplanen för Vetlanda centralort. Arbetet har slutförts under 2019. Även kommunens framtagna naturvårdsplan tar upp detta.

E= Ej påbörjad, P= under planering H= genomförd till minst hälften, G= genomförd och är en del av verksamheten

Naturmiljö

Kommunens mål

- Kommunens värdefulla naturområden ska skyddas och bevaras.
- Variationen mellan olika naturtyper och landskap ska skyddas och bevaras.

Hur ska vi uppnå målen?	E	P	H	G	Kommentar/åtgärd
En naturvårdsplan ska tas fram över kommunen.					Genomförd och beslutad under 2019. Åtgärder sker löpande utefter det beslutade åtgärdsprogrammet. 2020 har vi tillgängliggjort natur och restaurerat betesmarker med mera
Skydda visuellt känsliga landskapstyper mot större exploateringar.					Det har tidigare gjorts en landskapsanalys i vindbruksplanen. Denna analys är under översyn i samband med pågående översiktsplanarbetet. Analysen finns när det blir aktuellt att ta hänsyn till känsliga landskapstyper. Landskapsanalysen ligger som grund och det görs fördjupade analyser på områden som blir aktuella. I den beslutade naturvårdsplanen 2019 har känsliga landskapstyper pekats ut. Pågående arbete med översiktsplanen kommer även att belysa större markbundna solcellsanläggningar.
Delta aktivt i att behålla mångfalden av skogstyper i kommunen.					Samarbetar med länsstyrelsen och skogsstyrelsen. Har gjorts försök med kontinuitetskogsbruk som har rönt stor uppmärksamhet. Bland annat Smålands skogsvårdsförbund har varit på besök. Planering pågår med hyggesfritt skogsbruk på några utvalda områden. I det framarbetade grönstrukturunderlaget och kommunens nya skogsbruksplan är detta aktuellt. Vi vill behålla mångfalden, öka andelen tall och minska andelen gran.
Öka andelen bete på befintlig kommunal mark för att hålla landskapet öppet.					En ökning gjordes under 2017 med mark intill Korsberga kyrka och planer på ytterligare områden pågår som betas med får. Tidigare områden betas även fortsättningsvis. Under 2018 har ytterligare beten öppnats upp med fårbete kring området för det nya bostadsområdet Himlabackarna 3. Under 2019 har ytterligare två områden öppnats upp och hägnats in för bete i Korsberga och Norrgårdsområdet i Vetlanda. 2020 har ett område om c: a 4 ha röjts upp och stängslats in och betas nu av får. 2021 Ytterligare områden har röjts upp stängslats in och betas under 2021. Det är i Pauliström, i Sjunnen och i Himlabackarna i Vetlanda. 2022 Med bidrag från Länsstyrelsen återskapade vi en beteshage i Skede på 1 ha.
Värna om gröna stråk i kommunens samhällen.					Grönstrukturunderlaget som togs fram under 2017 med stöd av LONA bidrag. Valda delar har vävts in i den fördjupade översiktsplanen. 2020 har vi omdanat klippta gräsytor till ängsmark för att gynna flora och insekter. C: a 2 ha har ställts om
Medverka till att andelen skyddad natur ökar.					Sker i dialog med länsstyrelsen och Skogsstyrelsen. Andelen har ökat under perioden 2010–2020. Arbetet är en del av den löpande verksamheten. Andelen skyddad natur i kommunen har ökat från 0,8 % till 0,9 % under 2020.
Riksintresseområdena ska skyddas och bevaras.					Sker i dialog med länsstyrelsen.

E= Ej påbörjad, P= under planering H= genomförd till minst hälften, G= genomförd och är en del av verksamheten

Hör samman med regeringens miljömål

Bara naturlig försurning, Frisk luft, Ingen övergödning, Begränsad klimatpåverkan, Levande sjöar och vattendrag, God bebyggd miljö, Ett rikt växt- och djurliv.

Yt- och grundvatten

Kommunens mål

- Kommunens vattenförekomster (yt- och grundvatten) ska uppnå eller behålla god ekologisk och kemisk status enligt fastställda miljö kvalitetsnormer.
- Risken för och konsekvenserna av översvämningar ska minska.

Hur ska vi uppnå målen? E P H G Kommentar/åtgärd

Hur ska vi uppnå målen?	E	P	H	G	Kommentar/åtgärd
Fortsatt kalkning och kalkeffektuppföljning i kommunens försurningsskadade vatten					Våtmarkskalkning sker varje år genom Emåförbundet. Ca 70 000 kr årligen och så även under 2021.
Fortsatt biologisk återställning inom kalkade områden, till exempel fiskvägar och biotopvård					Under 2017 planerades en våtmarkspark med stöd av LONA-bidrag inom Himlabäckarnas befintliga kommande bostadsområde. Arbetet har pågått under 2019 och slutförs 2021. Säkerställande av vattengenomföring genom Illharjen naturreservat genom åtgärder i Emån och Illharjendammen. Projektet är påbörjat under 2017. Detta sker i samarbete med Emåförbundet. Arbetet pågår.
Tillsammans med vattenråden ska ett lokalt åtgärdsprogram utvecklas för vattenförekomsterna i kommunen.					Arbetet pågår.
Samarbete inom Emåns och Mörrumsåns avrinningsområde för att minska risken för översvämningar inom kommunen.					Under 2018 var det mest fokus på torka men Vetlanda kommun har tagit fram en översvämningsskartering för Vetlandabäcken från Föredadammen till Emån. Denna ligger till grund för planering och risker för översvämningar. Under 2018 arbetades det specifikt med centrala delar av Vetlanda inför kommande detaljplanearbete. En bro på Trädgårdsgatan som haft en dämmande effekt på Vetlandabäcken åtgärdades 2019. Under 2020 har vi färdigställt ett arbete i Mogärdeparken i centrala Vetlanda där vi skapat översvämningssytor för att minska Vetlandabäckens påverkan på privata fastigheter vid höga flöden. Under 2021 har ytterligare ett projekt färdigställts utefter Vetlandabäcken vid Forngården. Gamla fågeldammen har rensats och gjorts om samtidigt som ett uteklassrum intill dammen har anlagts. Detta finansieras delvis av statliga medel genom LONA-satsningen. Under 2021 har vi anlagt en våtmark i Ekenässjön med bidrag om 100 %. Under 2023 har en våtmarksanläggning anlagts bakom ridhuset i Vetlanda med LOVA-bidrag. Under perioden 2022–2024 kommer att sammanhängande dagvattenhanteringsystem att anläggas vid Brunnsgråds industriområde. I övrigt pågår ett flertal återvättningsprojekt i kommunen, bland annat vid motorstadion och Myresjömossen.

Kommunen ska främja rekreation och uthålligt nyttjande av ytvatten, till exempel fiske, bad och kanotning.				Under 2017 arbetades det med Illharjen- och öring projekten som nu förvaltas. Det ligger i Översiktsplanen att arbete med turism och rekreation. Inga specifika åtgärder 2021.
Krav på hög skyddsnivå och inventering av enskilda avlopp.				2022 Alla enskilda avlopp är inventerade och åtgärdsbeslut skrevs för de bristfälliga avloppen. De flesta bristfälliga är nu åtgärdade, hänsyn till skyddsnivå har tagits vid beslut om nya/förbättrade avlopp. Kommunen bedriver kontinuerlig tillsyn.

E= Ej påbörjad, P= under planering H= genomförd till minst hälften, G= genomförd och är en del av verksamheten

Hör samman med regeringens miljömål

Bara naturlig försurning, Giftfri miljö, Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag,

Grundvatten av god kvalitet, Ett rikt växt- och djurliv

Dricksvatten och avlopp

Kommunens mål

- Kommunens verksamhetsområden för vatten och avlopp ska byggas ut i en enlighet med lagens intentioner och upprättad plan.
- Vattentäkter ska ha en god vattenkvalitet och skyddas mot föroreningar.

Kommunens mål	E	P	H	G	Kommentar/åtgärd
Kommunens verksamhetsområden för vatten och avlopp ska byggas ut i enlighet med lagens intentioner och upprättad plan.					Under 2017 byggde Njudung energi ut kommunalt VA till Alseda och Hallsnäs i Ramkvilla. Under 2018 och 2019 arbetades det med dricksvattenfrågorna med anledning av låga vattennivåer och torka under 2018 och 2019. 2022 En ny råvattentäkt är under planering. En vattentjänstplan arbetas fram under 2023. Vattentjänstplanen antogs 2023 och utbyggnationen är förenlig med lagens intentioner och den upprättade planen.
Vattentäkter ska ha en god vattenkvalitet och skyddas mot föroreningar.					Det finns nya vattenskyddsföreskrifter för grundvattentäkter. Sedan 2014 finns en arbetsgrupp som heter "Säker dricksvattenförsörjning" som arbetar med insatsplaner för vattenskyddsområden samt utmärkning av dito, information och driftsplaner. Deltagande är tekniska kontoret, räddningstjänsten, Emåförbundet, miljö- och byggförvaltningen, Njudung energi och Trafikverket. Under 2017 har det påbörjats en utredning om att flytta råvattenintaget för Vetlandas dricksvattenförsörjning. Arbetet har fortgått under 2018 och parallellt göra ett vattenskyddsområde runt Grumlan. Processen har avbrutits och fortsatt utredning har pågått under 2019 och 2020. En ny råvattentäkt är under utredning. 2022 Det finns vattenskyddsföreskrifter för grundvattentäkter, saknas dock för ytvattentäkterna. En ny råvattentäkt är under utredning. Åtgärder är vidtagna avseende låga halter av PFAS i råvattnet i Näshult vattentäkt och det pågår utredningar av lukt på råvattnet i Landsbro vattentäkt. I övrigt bedöms vattentäkterna ha en god vattenkvalitet. Vattenskyddsområden finns fastställda för flertalet av vattentäkterna och för de som saknar pågår utredning om att förse verksamhetsområdena med vatten från en annan vattentäkt med tillräckligt skydd.

Utsläpp från enskilda avlopp ska minska.				Alla enskilda avlopp är inventerade och åtgärdsbeslut finns. Njudung energi bygger ut kommunalt avlopp till Kristinelunds stugområde och Hallsnäs i Ramkvilla. 2022 Alla enskilda avlopp är inventerade och åtgärdsbeslut skrevs för de bristfälliga avloppen. De flesta bristfälliga är nu åtgärdade, hänsyn till skyddsnivå har tagits vid beslut om nya/förbättrade avlopp. Kommunen bedriver kontinuerlig tillsyn.
Dagvattensystemen ska vara utformade så att tätorternas byggnader och anläggningar inte skadas av dagvatten.				Dagvattenguide (länsövergripande) finns och det har bildats en kommunövergripande vattengrupp som arbetar med detta. Vattenmyndigheten och länsstyrelsen har varit i Vetlanda och tittat på hur vi gör. Vi är ett gott exempel för andra och man vill veta hur vi gör. Njudung energi tillsammans med tekniska kontoret, miljö- och byggförvaltningen och Emåförbundet arbetar tillsammans för att utveckla dagvattensystemen så att fördröjning och rening erhålls. Det finns för närvarande 53 anläggningar i kommunen och ett flertal planeras eller är under uppförande eller ombyggnad. Njudung Energi har med hjälp av gata/park och Emåförbundet under 2023 påbörjat arbetet med att utreda dagvattenanläggningarnas utformning och funktion samt om de är rätt dimensionerade utifrån aktuell belastningen.
Den naturliga vattenbalansen ska, så långt det är tekniskt möjligt, inte påverkas negativt av tätorternas utveckling.				Hänger ihop med ovanstående och är ett kontinuerligt arbete. Har hanterats sedan 2014 i samband med nya detaljplaner och översiktsplaner och är en del av det löpande arbetet. När nya områden planeras finns klimatfaktorn med i alla delar vid genomförande. Problemet är gamla områden. Klimatfaktorn finns med i all planering på ett helt annat sätt än den gjort tidigare. En våtmarkspark har anlagts i Himlabackarna för att kunna ta hand om dagvattnet från området utan att negativt påverka Vetlandabäcken nedströms.

E= Ej påbörjad, P= under planering H= genomförd till minst hälften, G= genomförd och är en del av verksamheten

Hur ska vi uppnå målen?	E	P	H	G	Kommentar/åtgärd
Genomförande av slutsatserna i utredningen av nya och utvidgade verksamhetsområden enligt ÖP.					Under 2014 var det två av sju områden som blev utbyggda. Ytterligare två blev klara under 2015 och ytterligare ett område 2017. För två områden söker man nya lösningar. Det har dessutom tillkommit fler områden. LONA-bidrag har erhållits för Himlabackarna. Himlabackar har pågått under 2020 fortsätter under 2021.
Utökning av detaljplanelagt område i anslutning till ett befintligt verksamhetsområde ska innebära att verksamhetsområdet utökas.					Pågår
Enskilda avlopp i områden aktuella för kommunal utbyggnad av VA behandlas enligt ÖP.					Pågår

Vattenskyddsområden med skyddsföreskrifter ska upprättas för samtliga kommunala grund- och ytvattentäkter med mer än 10 kubikmeter vattenleverans per dygn, som finns kvar efter omstrukturering och nedläggning av vissa vattenverk.				Pågående arbete Vattenskyddsområden med skyddsföreskrifter saknas för två aktuella ytvattentäkter. Utredning pågår om dessa ska försörjas med dricksvatten från en annan vattentäkt men inga beslut finns än.
Enskilda avlopp ska i särskilt utpekade områden, enligt ÖP, ha en hög skyddsnivå.				
Lokalt omhändertagande av dagvatten ska tillämpas där det är möjligt.				Vi har för närvarande 53 dagvattenanläggningar i drift. Det är kombinerade anläggningar för flödesutjämning och dagvattenrening. Av dessa är det 13 som är privata/industriella anläggningar. Ytterligare ett 20-tal anläggningar är planerade/föreslagna. LOD har inte tillämpats i någon större utsträckning men under 2023 har medvetenheten om lösningar ökat och det tas nu med i den strategiska planeringen.
Tillförsel av föroreningar till dagvattensystemet ska begränsas.				Drivs genom pågående projekt. Kvarndammen är restaurerad. Restaureringen av Vetlandabäcken och Kvarndammen följs upp genom fortsatt provtagning. För de kommunala dagvattenanläggningarna finns ett kontrollprogram (ansvar, kontroll och drift-/skötsel) som håller på att revideras. Uppströmsarbete har enbart bedrivits under 2023 när det har uppmärksammats problem.
Dagvattensystemen ska utformas så att så stor del av föroreningarna som möjligt kan avskiljas under vattnets väg till recipienten.				Projektet "Vetlandabäcken- från dike till levande å" genomförs i syfte att förbättra vattenkvaliteten och kunna fånga föroreningar innan de når den sanerade Kvarndammen. 2014 påbörjades även arbetet i Illharjen för att kunna ta hand om förorenat vatten innan det når ut i Emån. Emåförbundet driver arbetet vidare som pågår fortfarande men kommer in i en aktiv fas under 2023. Våtmarksparken i Himlabackarna är ett arbete som färdigställts under 2021. Under 2023 har Njudung Energi påbörjat arbetet med att revidera kontrollprogrammen tillsammans med Emåförbundet. Det har även påbörjats en översikt av dagvattenanläggningarnas funktion, utformning och dimensionering.
Dagvattnet ska utnyttjas som en resurs i tätorternas utveckling.				Bygger estetiskt tilltalande dammar. 2014–2015 byggdes en trevlig entré till Vetlanda vid Tjustkulleinfarten. Vid nybyggnation tas det hänsyn till dagvattenpolicyn, exempelvis Gillesalen. Under 2021 togs våtmarksparken i Himlabackarna i drift. Denna anläggning är en stor resurs för bostäderna i området. Under 2022 har översämningsytorna skapats och Mogärdeparken färdigställts som ett led i detta. Bidrag har erhållits från Boverket.

					2022 Sedimentationsdamm och våtmark anlagd bakom ridhuset i Vetlanda. Även tänkt som bevattning för att sluta bevattna med dricksvatten. Mynnar ut i Emån och åtgärderna bidrar till att skydda ån. Bidrag genom LONA
Naturliga sjöar och vattendrag ska inte utnyttjas som dagvattendiken eller dagvattendammar.					Fångar upp dagvattnet och behandlar det innan det når naturlig recipient. Vi är inte helt i hamn men en god bit på väg.
Dagvatten från nya områden, trafikplatser, parkeringsytor, industritomter, bostadstomter m.m., ska renas genom minst sedimentering och oljeavskiljning.					Detta sker löpande i samband med varje ny detaljplan som tas fram.

E= Ej påbörjad, P= under planering H= genomförd till minst hälften, G= genomförd och är en del av verksamheten

Avfall

Kommunens mål

- Säkerställa områdets markanvändning för framtiden.

Hur ska vi uppnå målen?

	E	P	H	G	Kommentar/åtgärd
För området Flishult utreds nyttan av att upprätta områdesbestämmelser, detaljplan eller annan lämplig åtgärd för säkerställande av markanvändningen.					Frågan om planbestämmelser för Flishult är inte längre aktuell. Nytt tillstånd har erhållits och i den processen framkom att detaljplan inte krävdes. Den första januari 2021 bildades kommunalförbundet Kretslopp Sydost, med de åtta medlemskommunerna som hanterar allt kommunalt avfall. Ny renhållningsordning antogs av KF under 2022. Ny intern handlingsplan avfall är under framtagande.

E= Ej påbörjad, P= under planering H= genomförd till minst hälften, G= genomförd och är en del av verksamheten

Hör samman med regeringens miljömål

Giftfri miljö, God bebyggd miljö

Grus- och bergtäkter

Kommunens mål

- Minska användningen av naturgrus.
- Säkra den framtida tillgången på grus- och bergmaterial.

Hur ska vi uppnå målen?	E	P	H	G	Kommentar/åtgärd
Kommunen ska sträva efter att använda bergkross i stället för naturgrus.					Bergkross i stället för naturgrus används vid halkbekämpning och som konstruktionsmassor vid exploatering. Finns endast tillstånd kvar som tillåter naturgrusbrytning som snart går ut. Absoluta merparten av konstruktionsmaterial utgörs av material från bergtäkter (f n v 3 st i kommunen).
Kommunen ska i yttranden till länsstyrelsen inte ge sitt godkännande till nya grustäkter i klass 1 och 2-områden, annat i det fall en mindre utvidgning kan ge en bättre efterbehandling av täktområdet. Detta gäller ej täkter som ingår i försörjningsplan för ballast för Jönköpings län.					Det finns utpekade områden i ÖP. Ny kommersiell naturgrusbrytning ej längre tillåten. Det finns dock ett flertal husbehovstäkter.

E= Ej påbörjad, P= under planering H= genomförd till minst hälften, G= genomförd och är en del av verksamheten

Vindkraft

Kommunens mål

- Kommunen har som målsättning att minst 80 vindkraftverk ska byggas i kommunen.
- Detta antal skulle producera el motsvarande kommunens totala elförbrukning.
- Arbeta för att vindkraftverken byggs i de lägen som pekas ut som lämpliga i vindbruksplanen.

Hur ska vi uppnå målen?	E	P	H	G	Kommentar/åtgärd
Vindbruksplanen ska ligga till grund för beslut i vindkraftsärenden.					Under 2020 utfördes en aktualitetsprövning av översiktsplanen och vindbruksplanen. I dagsläget finns det 62 verk i drift med en installerad effekt på 168,6 MW. 2022 producerade dessa verk 451 GWh. Ytterligare cirka tio verk är på ett eller annat sätt aktuella i något skede av redan beslutade, under handläggning eller planerade.

E= Ej påbörjad, P= under planering H= genomförd till minst hälften, G= genomförd och är en del av verksamheten

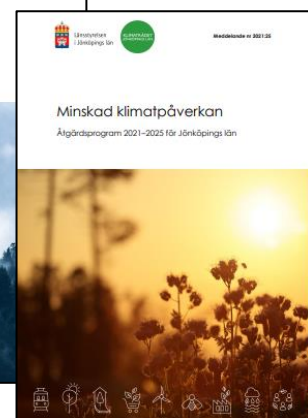

Arbetet med de nationella miljökvalitetsmålen

Länsstyrelsen genomför kontinuerligt uppföljningar av kommunernas arbete med de nationella miljömålen utifrån åtgärdsprogram som beskriver våra gemensamma åtgärder. Under denna rubrik redovisas bland annat länsstyrelsens uppföljning. Alla mål följs inte upp varje år utan den senast genomförda mätningen redovisas i dokumentet. Under 2019 har det tagits fram en ny Klimat och energistrategi som antagits av Vetlanda kommun. Samt en regional utvecklingsstrategi.

Styrande regionala dokument i arbetet med miljökvalitetsmålen.

- Regional utvecklingsstrategi för Jönköpings län 2020–2035
- Klimat- och energistrategi 2019 -
- Regional plan för infrastruktur för elfordon och förnybara drivmedel
- Landskapsstrategi 2013
- Hälsans miljömål 2023–2027
- Vattnets miljömål 2023–2027
- Minskad klimatpåverkan 2021 - 2025
- Anpassning till ett förändrat klimat 2021 - 2025
- Grön handlingsplan 2018–2022

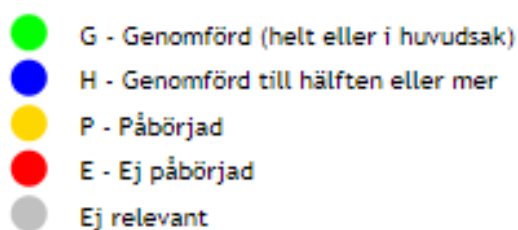

Bilderna ovan visar Klimat- och energistrategin samt aktuella åtgärdsprogram.

Vetlanda kommun har åtagit sig flertalet av åtgärderna i åtgärdsprogrammen och arbetar aktivt med gott resultat och nytta för både Vetlanda kommun och det större sammanhanget. Rapportering sker årligen till Länsstyrelsen och nationellt

Totalt är det 68 åtgärder som genomförs i verksamheterna och bolagen. Åtgärderna tas fram i arbetsgrupper där Vetlanda oftast tar en aktiv roll och bidrar och många är åtgärder som vi själva har formulerat unikt för vår egen verksamhet. Programmen löper över fem år och vår status rapporteras årligen dels till länsstyrelsen och nationellt. Avseende Grön handlingsplan är aktuellt program avslutat och nytt program kommer antas under 2024.

Följande fyra cirkeldiagram nedan beskriver aktuell genomförandegrad av respektive åtgärdsprogram.

Anpassning till ett förändrat klimat 2021–2025

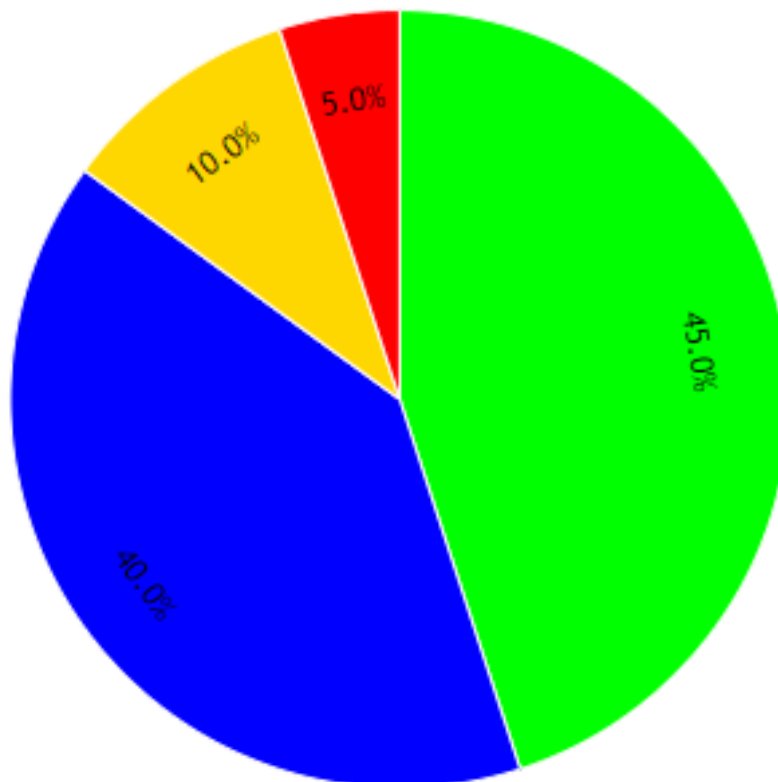

Bild: cirkeldiagram som visar genomförandegrad i åtgärdsprogrammet

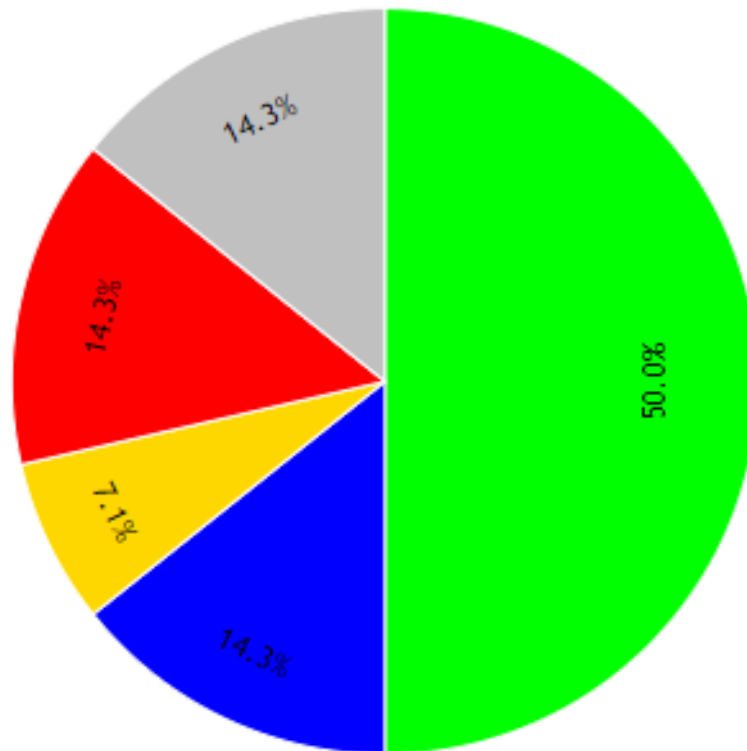
Minskad klimatpåverkan 2021–2025

Bild: cirkeldiagram som visar genomförandegrad i åtgärdsprogrammet

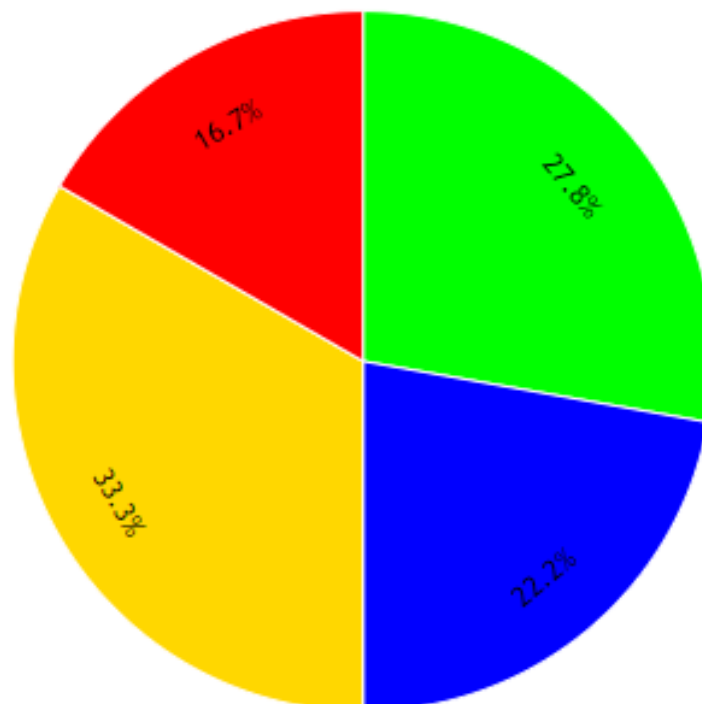
Hälsans miljömål 2023–2027

Bild: cirkeldiagram som visar genomförandegrad i åtgärdsprogrammet

Vattnets miljömål 2023–2027

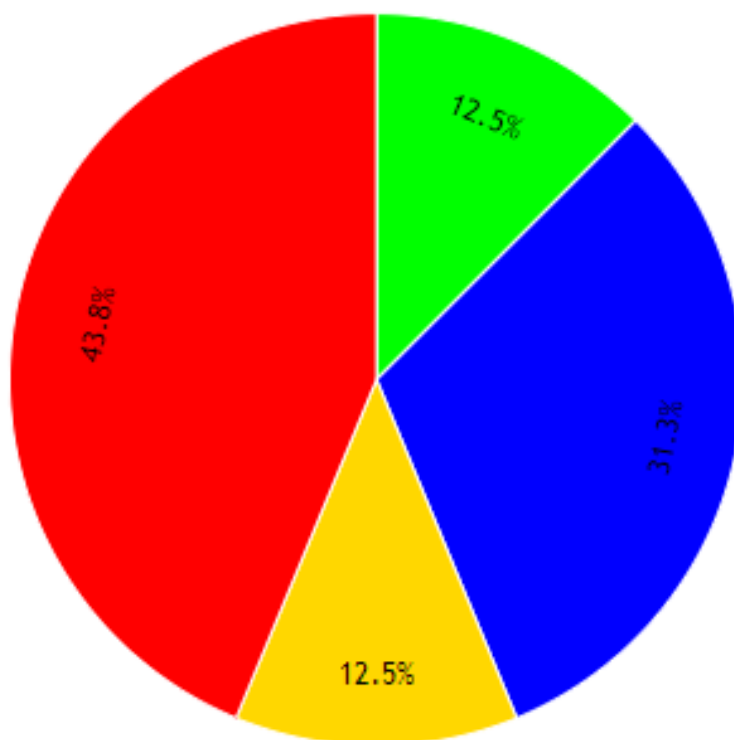

Bild: Cirkeldiagram som visar genomförandegrad i åtgärdsprogrammet

Arbetet med anpassning till ett förändrat klimat

Konsekvenser av klimatförändringar i Jönköpings län⁵

I Jönköpings län har man sett att förändringar har skett i klimatet sedan 1990-talet. Under nästan samtliga av de senaste 20 åren har årsmedeltemperaturen legat 1–2 grader över det normala och årsnederbörden har varit större än normalt.

Framtidsklimat 2040 och 2100⁶

Vårt klimat är i en förändring och därmed våra förutsättningar vid fysisk planering, tekniska stödsystem och verksamheternas utförande. Generellt kommer vi få ökade inslag av så kallat extremt väder i form av skyfall, torka och värme. FN:s klimatpanel har tagit fram fyra RCP (Representative Concentration Pathways), scenarier för framtida klimat. I samråd med länsstyrelsen är vi rekommenderade att använda den högsta nivån RCP 8,5. Även om vi idag kan se att både klimatpolitiken, tekniken och investerare gör ökade insatser bedöms ändå klimateffekterna av RCP 8,5 det mest sannolika till år 2100. Här nedan gjorts beskrivs två klimatscenario utifrån SMHI:s rapport Klimatologi Nr 25, 2015. Rapporten bygger på observationer och beräkningar utifrån RCP 4.5

⁵ Länsstyrelsen i Jönköpings län meddelande nr 2011:34

⁶ Framtidsklimat i Jönköpings län – enligt RCP-scenarier (SMHI klimatologi Nr 25, 2015)

(Koldioxidutsläppen når sin kulmen 2040) och RCP 8.5. (Fortsatt höga utsläpp av koldioxid och avser 2100). Angivna värden är årsmedelvärden över en 30-årsperiod. Det innebär att vi kan få perioder med stora variationer.

Klimatscenario 2040

- Årsmedeltemperaturen kommer öka från idag ca 5°C grader till ca 7°. Mildare vintrar och betydligt varmare somrar.
- Värmeböljor kommer att öka från idag 2 dagar ca 5–6 dagar. (dygnsmedeltemperatur över 20°C grader)
- Minskat behov av uppvärmning men ökat behov av kylning från idag 10 dagar till som mest ca 40 dagar 2040.
- Årsmedelnederbörden kommer öka med ca 10 %. Så även den maximala dygnsmedelnederbörden vilket är ett mått på risk för skyfall. Nederbörden kommer främst under vintern och under sommaren ökar antalet skyfall. Antalet dagar med mer än 10 mm regn ökar från ca 16 dagar till ca 20 dagar
- Vegetationsperiodens längd – under de senaste 20 åren har vegetationsperiodens längd ökat med ca en vecka. Idag ca 190 dagar på höglandet. 2040 beräknas vegetationsperioden öka med ca 6 veckor. Längre växtperiod ger bättre möjligheter men vi kommer ha brist på vatten.
- Medeltillrinning i Emån (Mät punkt Brusafors öster Vetlanda). Under vintern kommer tillrinningen öka med ca 15 % och under sommaren kommer den minska med ca 5 %.
- Dagar med lågflöde – I dagsläget har vi ca 10–20 dagar med låga flöden. 2040 kommer vi ha mellan 40–50 dagar med låga flöden.
- Markfuktighet – Antalet dagar med låg markfuktighet påverkar planering av bevattningsbehov och val av grödor samt skogsbrandsriskbedömning och skogsvårdsinsatser. Antalet dagar med låg markfuktighet kommer att öka från dagens nivå på 5–10 dagar till 20–25 dagar.

Klimatscenario 2100

- Temperatur - årsmedeltemperaturen kommer öka från idag ca 6°C grader till ca 11°C. Mildare vintrar och betydligt varmare somrar.
- Värmeböljor kommer öka från idag 2 dagar upp till 13 dagar. (dygnsmedeltemperatur över 20°C grader)
Minskat behov av uppvärmning men ökat behov av kylning från idag som mest 10 dagar till ca 100 dagar 2100.
- Årsmedelnederbörden kommer öka med ca 20 %. Så även den maximala dygnsmedelnederbörden vilket är ett mått på risk för skyfall. Nederbörden kommer främst under vintern och under sommaren ökar antalet skyfall. Antalet dagar med mer än 10 mm regn ökar från ca 16 dagar till ca 24 dagar
- Vegetationsperiodens längd – under de senaste 20 åren har vegetationsperiodens längd ökat med ca en vecka. Idag ca 190 dagar på höglandet. Vid slutet av seklet bedöms det vara ca 260 dagar, ca 8 månader. Längre växtperiod ger bättre möjligheter men vi kommer ha brist på vatten.
- Medeltillrinning i Emån (Mät punkt Brusafors öster Vetlanda). Under vintern kommer tillrinningen öka med ca 38 % och under sommaren kommer den minska med ca 30 %. Den största förändringen sker i kommunens östra del.

- Dagar med lågflöde – I dagsläget har vi ca 10–20 dagar med låga flöden. 2100 kommer vi ha mellan 80–90 dagar med låga flöden.
- Markfuktighet – Antalet dagar med låg markfuktighet påverkar planering av bevattningsbehov och val av grödor samt skogsbrandsriskbedömning och skogsvårdsinsatser. Antalet dagar med låg markfuktighet kommer att öka från dagens nivå på 5–10 dagar till 50–55 dagar.

Hur arbetar vi i Jönköpings län?

Sedan några år pågår ett länsgemensamt arbete med analyser och framtagande av åtgärder. Åtgärder har skett och kommer ske under lång tid framöver. Dels handlar det om konsumtion och livsstil, d.v.s. hur vi som människor påverkar klimatet. Dels är det mer handfasta åtgärder för att minska den negativa inverkan som ökad nederbörd, värmeböljor och torka kommer medföra. Inom länet samordnas arbetet mellan kommunerna av länsstyrelsen men också genom samarbete i Region Jönköpings län.

Insatser i verksamheterna

Arbetet med klimatanpassning och minskad klimatpåverkan i verksamheterna är ständigt pågående. 2015 antog vi våra första regionala åtgärdsprogram sedan oktober 2021 har vi en ny åtgärdsperiod 2021–2025. Planen är att under våren utbilda oss i SMHI:s klimatanpassningsmodell.

Åtgärder av betydelse för anpassning till ett förändrat klimat.

- Risk- och sårbarhetsanalys
- Projektering av ny råvattentäkt (grundvatten, Ädelfors) - Njudung energi
- Projektering av ändrad tappningsstrategi Illharjen - Emåförbundet
- Ut- och ombyggnad av dagvattenbehandlingsanläggningar (Himlabackarna, Holsby, Brunnsgård, Elhagen – Tekniska kontoret//Njudung Energi
- Projektering ändrad tappning Ekenässjön och omledning av Vetlandabäcken förbi Värmunderyd industriområde Ekenässjön - Tekniska kontoret//Emåförbundet
- Våtmarksåterställning, Knappen Ekenässjön m.fl.
- Restaurering/uteskola Fågeldammen Vetlandabäcken – Tekniska kontoret/Emåförbundet
- Undersökning/projektering åtgärder deponi inerta massor Sjunnen/Holsby – Njudung Energi/MoB
- Mela kvarn - utredning rådighet, dammsäkerhet och tappning – Tekniska kontoret/Njudung Energi/Emåförbundet
- Åtgärder skolgårdar (skola/förskola, instrålningskydd)
- Sedan 2018 har alla verksamheter beslutade och kommunicerade åtgärder vid värmebölja. Pågående arbete sker med mer övergripande insatser som fastighetskyla och ökad beskuggning vid våra verksamheter.
- Skyfallskartering genomförd
- Översvämningsskartering gjord i flera vattendrag och åtgärder vidtas efterhand.
- Nödvattenplan framtagen och beslutad
- Riktlinjer för reservkraft framtagna och beslutade
- Information till markägare om värdet av beskuggning av vattendrag.
- Prioriteringsplan för förorenade områden
- Vattenförsörjningsplan framtagen och beslutad

Övriga aktiviteter och resultat

Kommunal energi- och klimatrådgivning

Vetlanda kommun ingick våren 2023 ett samarbete med Energicentrum för energi- och klimatrådgivning. Energicentrum är ett samarbete mellan sex kommuner; Vetlanda, Jönköping, Habo, Mullsjö, Vaggeryd och Sävsjö. I och med samarbetet kan en kontinuerlig energi- och klimatrådgivning ske till privatpersoner, små och medelstora företag samt organisationer som en kostnadsfri och opartisk kommunal tjänst i Vetlanda.

Under 2023 har energi och elmarknaden stabiliserat sig något jämfört med 2022, men där det tidvis har varit svängigt på elmarknaden. Rådgivningarna har minskat med 71,6 % jämfört med toppåret 2022. Där det 2022 var 190 rådgivningar och där det 2023 var 54 rådgivningar. Det finns ett par olika orsaker till minskningen som exempelvis stabilare elpriser, större medvetenhet kring energieffektiviseringar och att energi- och klimatrådgivningen inte var bemannad under cirka 2 månader.

Under de 8,5 månaderna som energi- och klimatrådgivningen legat under samarbetet Energicentrum har energirådgivningen deltagit på utåtriktade aktiviteter som: Vetlandafesten, biblioteksrådgivningar, föreläsning på Ädelfors Folkhögskola och lansering av energikassen. Totalt har energi- och klimatrådgivarna deltagit och/eller anordnat 8 utåtriktade aktiviteter.

Från november 2023 har energi- och klimatrådgivningen funnits tillgängliga för dropp in på Vetlanda bibliotek en tisdag per månad, övriga tider finns rådgivarna tillgängliga per telefon, mejl eller som rådgivning via webben.

Energi- och klimatrådgivarna har också lanserat en energikasse där den rådsökande med hjälp av olika verktyg i energikassen ska kunna hitta energiläckage. Vilket gör att den rådsökande själv kan gå igenom sitt hem för att göra åtgärder och minska sin energianvändning. Under oktober till december hade Vetlanda bibliotek 22 utlåningar av energikassen. Vi ser också att våra målgrupper fortsätter att göra energieffektiviseringar på olika sätt och hittar andra intressanta lösningar som t. ex. batterilagring och uppkoppling till flexibilitetsmarkanden. Fortsatt ligger frågor som värmepumpar, solcellsanläggningar och elavtal högt upp i vår statistik kring det som rådsökande vill ha hjälp med vid rådgivning.

Samarbeten har gjorts med Witalabostäder AB och Tekniska kontoret som deltagare inom fastighetsdelen för Vetlandas energiplan, där energi- och klimatrådgivarna har haft en samordnande funktion för att ta fram material inför den kompletta energiplanen.

Energi- och klimatrådgivarna har nätverkat med Länsstyrelsen, Energikontor Norra Småland, länets energi- och klimatrådgivare, biblioteket i Vetlanda och Näringsutveckling i Vetlanda, NUVAB.

Arbete har lagts i Energimyndighetens nationella insatsprojektet "Resurseffektiv bebyggelse" där Vetlanda tillsammans med flera andra kommuner och energirådgivare i länet arbetat med och samordnat ett bostadsrättsnätverk. I nätverket deltar 55 bostadsrättsföreningar där 3 kunskapshöjande webinarie-träffar har anordnats under 2023.

Under perioden april till december har det gjorts olika inlägg på Energicentrums digitala kanaler för att uppmärksamma händelser och kommande aktiviteter som berör rådgivningens

olika målgrupper: 14 Instagraminlägg, 17 Facebookinlägg och 6 webbinlägg. Totalt har 34 inlägg gjorts på Energicentrum's digitala kanaler under denna period. Utöver det har energirådgivningen uppmärksammats i Vetlanda-Posten vid ett tillfälle i samband med lanseringen av energikassen under Klimatveckan.

Utveckling av offentlig upphandling

Hållbarhetskrav

Krav är ställda utifrån de av politiken antagna dokumenten Policy för hållbar utveckling i Vetlanda kommun samt riktlinje för "Miljöanpassad upphandling".

Genom att ställa hållbarhetskrav i upphandlingar kan offentlig sektor bidra till att miljö kvalitetsmålen nås.

Vetlanda kommuns policy för miljöanpassad upphandling innehåller bland annat texten "Genom att göra miljömässigt hållbara inköp kan vi minska belastningen på miljön betydligt. Miljöanpassade upphandlingar är därför ett viktigt verktyg för att nå hållbar utveckling. Genom att ställa miljökrav i upphandlingar ska Jönköpings läns kommuner bidra till att nå målen och hållbar utveckling."

Vidare ska i enlighet med kommunstyrelsens beslut kommunen även ställa sociala och etiska krav i de upphandlingar där detta är lämpligt.

Upphandlingsavdelningen tillämpar Upphandlingsmyndighetens kriterier inom miljö och socialt hållbar upphandling, vilka finns tillgängliga i myndighetens databas. Kriterierna finns i olika nivåer för ett flertal produktområden som omfattar 1000-tals produkter och tjänster. Se vidare <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/om-hallbar-upphandling/>

Då relevanta hållbarhetskriterier saknas hos myndigheten eller efter anpassning till lokala förutsättningar förekommer andra hållbarhetskriterier.

Förändring under 2023

Under 2023 har kommunens upphandlingspolicy uppdaterats med följande text under punkten hållbarhet "Kommunens upphandlingar ska vara till nytta för och bidra till utveckling av ett hållbart samhälle. Alla upphandlingar och inköp som görs ska utföras i enlighet med Policy för hållbar utveckling i Vetlanda kommun samt styrdokument Miljöanpassad upphandling"

Under 2023 har även samverkan med övriga höglandskommuner inom området hållbarhet utvecklats. Höglandets Affärsstrategiska råd och kommunernas Hållbarhetsstrategier har regelbundet träffats för att utveckla samsynen inom området och flera gemensamma tematräffar har genomförts där kommunernas samtliga upphandlare och Hållbarhetsstrategier deltagit.

Miljöledning

Krav på miljöledningssystem/rutiner har ställts i samtliga upphandlingar där detta ansetts proportionerligt. Kraven har till exempel utformats enligt följande:

"Entreprenören ska för sin verksamhet ha ett miljöledningssystem med rutiner/system för intern kontroll, uppföljning, åtaganden och avvikelser samt övrigt systematiskt arbete för uppföljning av miljöpåverkan".

Sociala krav

I vissa upphandlingar har även sociala krav ställts. Kraven har utformats som särskilda

kontraktsvillkor och formulerats på följande sätt:

”Varor som levereras enligt detta avtal skall vara tillverkade under förhållanden som är förenliga med

- ILO:s åtta kärnkonventioner (nr. 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 och 182)
- FN:s barnkonvention artikel 32
- Det arbetarskydd och den arbetsmiljölagstiftning som gäller i tillverkningslandet samt
- Den arbetsrätt, inklusive regler om minimilön och det socialförsäkringsskydd som gäller i tillverkningslandet

Leverantören är skyldig att på begären redovisa att kraven uppfylls”.

Arbetsrättsliga villkor

Den 1 juni 2017 trädde nya bestämmelser i upphandlingslagarna i kraft. Lagstiftningen kompletterades med bestämmelser om att upphandlingar över tröskelvärdena ska innehålla särskilda arbetsrättsliga villkor. I korthet innebär bestämmelserna att upphandlande myndigheter är skyldiga att ställa arbetsrättsliga villkor om lön, semester och arbetstid i nivå med kollektivavtal om det är behövligt.

Entreprenadupphandlingar

Krav ställs i stort sett alltid på att entreprenörer ska bedriva systematiskt miljöarbete, det vill säga ha miljöledningsrutiner. Dessa ska minst omfatta nedanstående:

- Miljöpolicy för verksamheten
- Rutiner för internkontroll eller egenkontroll
- Hantering av avvikelser och förebyggande åtgärder för dessa
- Namn på miljöansvarig
- Beskrivning över hur kunskap om nya riktlinjer och krav inom miljöområdet sprids inom företaget.

Nedan redovisas en del av de upphandlingar som genomförts under 2023 och där hållbarhetskrav ställts.

1. UH-2023-151 Ramavtal för Golvarbeten

Skakrav 1.7

Kvalitets- och miljöledning

E ska inneha kvalitets- och miljöledningssystem som är tillämpligt för uppdraget. Kvalitets- och miljöledningssystemen ska baseras på ISO -systematik eller likvärdigt.

2. UH-2023-166 Tekniska konsulttjänster -VVS Projektering

Skakrav 4.1 + AF AUC.611

Tjänstefordon som används för beställt uppdrag ska drivas med förnybart drivmedel.

3. UH-2022-230 Brygga Kyrkvikens badplats

Kravspecifikation

- 5 Tryckimpregnerat virke i stomme och trall (certifierad enligt NTR)

4. UH-2023-41 Brandredskap till Höglandets Räddningstjänstförbund (HRF)

Skakrav 2.5

Metod för miljösäkring

Anbudslämnaren ska bedriva systematiskt miljöarbete, d v s ha miljöledningsrutiner. Dessa (ska/kan/bör) minst omfatta nedanstående:

- Miljöpolicy för verksamheten
- Rutiner för internrevision eller egenkontroll
- Hantering av avvikelser och förebyggande åtgärder för dessa
- Beskrivning över hur kunskap om nya riktlinjer och krav inom miljöområdet sprids inom företaget

Skakrav 2.6

Sociala krav

Offererade produkter ska vara tillverkade under förhållanden som är förenliga med ILO:s åtta kärnkonventioner (nr. 29, 87, 98, 100, 105, 11, 138 och 182) samt FN:s barnkonvention artikel 32. Tillverkningslandets arbetarskydd, arbetsmiljölagstiftning, arbetsrätt och socialförsäkringsskydd ska gälla vid tillverkningen. Anbudslämnaren ska på begäran kunna redovisa att kraven ovan uppfylls via egna eller underleverantörers policys, code of conducts (s k uppförandekoder) m.m. Detta ska komma Upphandlande myndighet till handa inom fem (5) arbetsdagar efter begäran.

Avtal 1.10 Sociala krav

Produkter som levereras enligt detta avtal är tillverkade under förhållanden som är förenliga med ILO:s åtta kärnkonventioner (nr. 29, 87, 98, 100, 105, 11, 138 och 182) samt FN:s barnkonvention artikel 32. Tillverkningslandets arbetarskydd, arbetsmiljölagstiftning, arbetsrätt och socialförsäkringsskydd ska gälla vid tillverkningen.

Säljaren ska på begäran från Köparen kunna redovisa att kraven ovan uppfylls via egna eller underleverantörers policys, code of conducts (s k uppförandekoder) m.m.

5. UH-2022-240 Resebyråttjänster

Skakrav 2.6

Miljöarbete Anbudslämnaren ska bedriva sin verksamhet med hänsyn till miljön och följa miljölagstiftning. Anbudslämnaren ska ha utarbetade rutiner för att identifiera, mäta och följa upp sin miljöpåverkan samt arbeta för att ständigt förbättra sin miljöprestanda och minimera resursförbrukning och utsläpp.

Avtal 1.6 Omfattning

- Boka det fördelaktigaste alternativet för Köparen avseende tid, pris och hållbarhet/miljöaspekter.

Avtal 1.1.1 Hotell

Säljaren ska då det är möjligt i första hand föreslå miljöcertifierade hotell för Köparen.

Avtal 1.6 .4 Rådgivning

Säljaren ska kunna erbjuda Köparen individuell rådgivning i samband med bokning av resa. Sådan rådgivning ska innefatta miljö- och hållbarhetsaspekter, färdsätt, reseplanering i förhållande till Köparens behov etc.

Avtal 2.3 Statistik

Säljaren ska på begäran av Köparen kostnadsfritt tillhandahålla statistik i Excel eller likvärdigt format för begärd period.

Statistiken ska innehålla uppgifter om:

- Specificerad försäljning per färdsätt (total reskostnad, antal bokningar, totalt arvode)

- Specificerad försäljning övriga tjänster/produkter (total kostnad, antal t ex hotellövernattningar, totalt arvode)
- Specificerad försäljning per kundnummer där destination framgår (kostnad, antal och arvode)
- Total försäljning per kundnummer samt totalt för kommunen/bolag
- Samlad statistik gällande koldioxidutsläpp och energiförbrukning

6. UH-2023-14 Ramavtal för Taktäckningsarbeten

Skakrav 1.8

Metod för miljösäkring

Anbudsgivaren ska bedriva systematiskt miljöarbete, d v s ha miljöledningsrutiner. Dessa ska minst omfatta nedanstående:

- Miljöpolicy för verksamheten
- Rutiner för internrevision eller egenkontroll
- Hantering av avvikelser och förebyggande åtgärder för dessa
- Namn på företagets miljöansvarig
- Beskrivning över hur kunskap om nya riktlinjer och krav inom miljöområdet sprids inom företaget

7. UH-2023-94 Livsmedel -Frukt, grönsaker samt ägg

Skakrav 1.8

Miljöledningsrutiner

Anbudslämnaren ska bedriva systematiskt miljöarbete, det vill säga ha miljöledningsrutiner som minst omfattar nedanstående:

- Miljöpolicy för verksamheten
- Rutiner för hantering av avvikelser och förebyggande åtgärder för dessa
- Beskrivning hur man systematiskt arbetar med miljöförbättringsåtgärder

Upphandlingsmyndighetens hållbarhetskrav

KravID	Namn på kriterium	Nivå
11010	Information om ursprung -enkla produkter	BAS
10893	Produktionsform - frigående system inomhus	BAS
10416:1	Antibiotikaförskrivning	Avancerad
11113	Ansvarsfullt producerad fodersoja	Avancerad
10897	Ej syntetiska färgämnen i foder	BAS
10896	Ej näbbtrimning av värphöns	BAS

Avtal 1.4.3 Hållbarhetskrav

Produkterna ska under hela avtalstiden uppfylla Upphandlingsmyndighetens hållbarhetskrav som ställdes i upphandlingen.

I de fall kraven uppdateras ska offererade produkter uppfylla dessa krav.

Avtal 2.3.1 Hållbar utveckling

Köparen arbetar med hållbar utveckling gällande miljö, matsvinn, kvalitet, logistik och rutiner för Webbeställningar.

Målet är att bibehålla en hög kvalitet till ett bra pris för tillagning av måltider med miljön i fokus och också göra inköpen klimatsmarta.

Säljaren förutsätts delta i detta arbete.

Avtal 4.1.3 Producentansvar

Säljaren ansvarar för att gällande lagar inom arbetsrätten följs och att arbetsmiljölagen upprätthålls. I de fall särskild behörighet erfordras för utförande av arbete har Säljaren ansvar för att giltigt behörighetsbevis finns och kan uppvisas om Köparen så begär.

8. UH-2023-96 Livsmedel -Mjolk och mejeriprodukter

Skakrav 1.8

Miljöledningsrutiner

Anbudslämnaren ska bedriva systematiskt miljöarbete, d v s ha miljöledningsrutiner som minst omfattar nedanstående:

- Miljöpolicy för verksamheten
- Rutiner för hantering av avvikelser och förebyggande åtgärder för dessa
- Beskrivning hur man systematiskt arbetar med miljöförbättringsåtgärder

Upphandlingsmyndighetens hållbarhetskrav

KravID	Namn på kriterium	Nivå
10429:1	Betesdrift -mjolk	BAS
10916:4	Operativa ingrepp med bedövning – nötkött och mjolk	BAS
11398	Ansvarsfull antibiotikaanvändning -kött och mjolk	BAS
11449	Hälsoövervakning och förebyggande djurhälsa	BAS
11385	Grovfoder till kalvar -mjolk	BAS
11113	Ansvarsfullt producerad fodersoja	Avancerad
11393	Operativa ingrepp med bedövning och smärtlindring -nötkött och mjolk	Avancerad nivå
11394	Minskad klimatpåverkan från produktionen -nötkött och mjolk	Avancerad
10422:3	Foder utan GMO-innehåll	Spjutspets
11395	Produkter av oljepalm i foder	Spjutspets

Avtal 1.4.3 Hållbarhetskrav

Produkterna ska under hela avtalstiden uppfylla Upphandlingsmyndighetens hållbarhetskrav som ställdes i upphandlingen.

I de fall kraven uppdateras ska offererade produkter uppfylla dessa krav.

Avtal 2.3.1 Hållbar utveckling

Köparen arbetar med hållbar utveckling gällande miljö, matsvinn, kvalitet, logistik och rutiner för Webbeställningar.

Målet är att bibehålla en hög kvalitet till ett bra pris för tillagning av måltider med miljön i fokus och också göra inköpen klimatsmarta.

Säljaren förutsätts delta i detta arbete.

Avtal 4.1.3 Producentansvar

Säljaren ansvarar för att gällande lagar inom arbetsrätten följs och att arbetsmiljölagen upprätthålls. I de fall särskild behörighet erfordras för utförande av arbete har Säljaren ansvar för att giltigt behörighetsbevis finns och kan uppvisas om Köparen så begär.

9. UH-2023-111 Trycksaker/Tryckeritjänster

Metod för miljösäkring:

Anbudslämnaren ska bedriva systematiskt miljöarbete, d v s ha miljöledningsrutiner. Dessa bör minst omfatta nedanstående:

- Miljöpolicy för verksamheten
- Rutiner för internrevision eller egenkontroll
- Hantering av avvikelser och förebyggande åtgärder för dessa
- Namn på företagets miljöansvarig
- Beskrivning över hur kunskap om nya riktlinjer och krav inom miljöområdet sprids inom företaget

Certifikat av miljöledningssystem eller redovisning av det systematiska miljöarbetet enligt punkterna ovan kan komma att begäras in och ska på begäran tillhandahållas inom fem (5) arbetsdagar.

Bekräfta att kravet uppfylls.

3.0 Miljökrav

3.1 Blekmetod för Tryck-och kopieringspapper

Massa som ingår i tryck- och kopieringspapper ska vara blekt utan klorgas, det vill säga enligt ECF- eller TCF-metoden. AOX-utsläppen från tillverkning av varje enskild massa ska inte överskrida 0,17 kg/ADt (ADt = ton lufttorrt massa uttryckt som 90% torrhalt.)

Bekräfta att kravet uppfylls.

3.2 Utsläpp till luft och vatten

För parametrarna COD, P, S och NO_x ska utsläppen till vatten och luft från tillverkningen av tryck- och kopieringspapper inklusive pappersmassan beräknas enligt EU Ecolabels kriterium 1a för grafiskt papper ((EG) 2019/70) och ska inte överstiga följande värden:

- Ingen av de enskilda belastningspoängen ska överskrida 1,5.
- Summan av belastningspoängen inte överskrida 4,0.

Bekräfta att kravet uppfylls.

3.3 Växthusgaser

Utsläpp av koldioxid från fossila bränslen för produktion av processvärme och el som används vid tillverkning av tryck- och kopieringspapper ska beräknas enligt EU Ecolabels kriterium 1c för grafiskt papper ((EU) 2019/70) och ska inte överstiga följande värden:

- 1100 kg CO₂/ton för papper tillverkat av 100% avsvärtad massa eller returfibermassa
- 1 000 kg CO₂/ton för papper tillverkat av 100% kemisk massa
- 1600 kg CO₂/ton för papper tillverkat av 100% mekanisk massa

Utsläppsvärdet ska beräknas som summan av utsläppen från produktionen av massa och papper med hänsyn tagen till den använda massablandningen.

Bekräfta att kravet uppfylls.

3.4 Begäran om verifikat och intyg för Miljökrav

Bevis på att anbudslämnaren uppfyller ovanstående Miljökrav 3.1-3.3 kan komma att begäras in och ska kunna tillhandahållas inom fem (5) arbetsdagar. Exempel på giltiga verifikat som kan komma att begäras in:

- Licens för EU Ecolabel för grafiskt papper (EU 2019/70)
- Licens för Svanen för kopierings- och tryckpapper (4.5, 5.0 eller senare)

- Företagets egendeclaration med beräkning enligt EU Ecolabels kriterium 1a för grafiskt papper ((EU) 2019/70) som visar att kravet uppfylls.
- Företagets egendeclaration inklusive teknisk dokumentation av kravuppfyllelse som verifierats av ett ackrediterat verifieringsorgan, ackrediterade för uppgiften enligt ISO/IEC 17029 eller likvärdig standard.

Den aktuella produktens licens ska vara enligt för tiden gällande kriteriegeneration och/eller i enlighet Upphandlingsmyndighetens kriteriebibliotek:

<https://www.upphandlingsmyndigheten.se/kriterier/kontor-ochtextil/pappersprodukter/>

Bekräfta att kravet uppfylls.

10. UH -2023-180 Grönyteprodukter

Krav på produkterna:

Ekologiskt allroundgödsel

Organiskt gödselmedel av KRAV-godkända råvaror.

Doseringsmängd:

Rabatter, buskar och träd: ca 5 - 8 kg / 100 m².

Blomsterlådor etc: ca 1 dl / 10 l jord.

Ska räcka med 1-2 gödslingstillfällen per säsong.

Biogrön organica eller likvärdig.

Ogräsmedel

Mot ogräs och mossor. Färdigblandat.

Ska uppfylla behörighetsklass 3.

Ska vara undantagen från det förbud som finns angivet i 2 kap. 37 § p. 2-6 Förordning (2014:425) om bekämpningsmedel. Ska vara ett sådant växtskyddsmedel som innehåller sådana verksamma ämnen som är godkända att använda i Sverige enligt 2 kap. 3 § Kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS 2022:3) om bekämpningsmedel.

11. UH-2023-208 Glasögon och synundersökning

Skakrav:

Metod för miljösäkring

Anbudslämnaren ska bedriva systematiskt miljöarbete och ha miljöledningsrutiner. Dessa bör minst omfatta nedanstående:

- Miljöpolicy för verksamheten
- Rutiner för internrevision eller egenkontroll
- Hantering av avvikelser och förebyggande åtgärder för dessa
- Beskrivning över hur kunskap om nya riktlinjer och krav inom miljöområdet sprids inom företaget

Certifikat av miljöledningssystem eller redovisning av det systematiska miljöarbetet enligt punkterna ovan kan komma att begäras in och ska på begäran tillhandahållas inom fem (5) arbetsdagar. Bekräfta att kravet uppfylls.

Sociala krav:

Produkter som levereras enligt detta avtal är tillverkade under förhållanden som är förenliga med ILO:s åtta kärnkonventioner (nr. 29, 87, 98, 100, 105, 11, 138 och 182) samt FN:s barnkonvention artikel 32. Tillverkningslandets arbetarskydd, arbetsmiljölagstiftning, arbetsrätt och socialförsäkringsskydd ska gälla vid tillverkningen.

Säljaren ska på begäran från Köparen kunna redovisa att kraven ovan uppfylls via egna eller underleverantörers policys, code of conducts (s k uppförandekoder) m.m.

Under avtalstiden kan det bli aktuellt att revision utförs med hjälp av ombud.

12. UH-2022-195 Person-och transportbilar

Sociala krav

Produkter som levereras enligt detta avtal är tillverkade under förhållanden som är förenliga med ILO:s åtta kärnkonventioner (nr. 29, 87, 98, 100, 105, 11, 138 och 182) samt FN:s barnkonvention artikel 32. Tillverkningslandets arbetarskydd, arbetsmiljölagsstiftning, arbetsrätt och socialförsäkringsskydd ska gälla vid tillverkningen. Säljaren ska på begäran från Köparen kunna redovisa att kraven ovan uppfylls via egna eller underleverantörers policys, code of conducts (s k uppförandekoder) m.m.

Metod för miljösäkring

Anbudslämnaren ska bedriva systematiskt miljöarbete, d v s ha miljöledningsrutiner. Dessa ska minst omfatta nedanstående:

Miljöpolicy för verksamheten

- Rutiner för internrevision eller egenkontroll
- Hantering av avvikelser och förebyggande åtgärder för dessa
- Beskrivning över hur kunskap om nya riktlinjer och krav inom miljöområdet sprids inom företaget

Certifikat av miljöledningssystem eller redovisning av det systematiska miljöarbetet enligt punkterna ovan kan komma att begäras in och ska på begäran tillhandahållas inom fem (5) arbetsdagar. Bekräfta att kravet uppfylls.

13. UH-2023-144 Eventteknik till Vetlandafesten

Metod för miljösäkring

Anbudslämnaren ska bedriva sin verksamhet med hänsyn till miljön och följa miljölagstiftning. Anbudslämnaren ska ha utarbetade rutiner för att identifiera, mäta och följa upp sin miljöpåverkan samt arbeta för att ständigt förbättra sin miljöprestanda och minimera resursförbrukning och utsläpp.

Bekräfta att kravet uppfylls.

14. Direktupphandlingar av begagnade fordon

Under året har ett antal direktupphandlingar genomförts av begagnade fordon av olika slag. Bland annat Begagnad större skåpbil till Gatuavdelningen UH-2023-234 och Begagnad flakbil till Parkavdelningen UH-2023-213.

Utvärdering av anbud görs enligt följande:

Anbud kommer utvärderas enligt grunden bästa förhållandet mellan kvalitet och pris. Kvalitet innebär funktion, arbetsmiljö, säkerhet, skick, mil, leveranstid, HVO-godkännande och CO2-utsläpp. Upphandlande myndighet kommer att göra en sammanvägd bedömning och tilldela det ekonomiskt mest fördelaktiga anbudet.

15. Bergkross, makadam och sand UH-2023-108

Krav kvalitetsledning Anbudslämnaren ska arbeta efter någon form av kvalitetsledningssystem som minst omfattar: Rutiner för internrevision eller egenkontroll Hantering av avvikelser och

förebyggande åtgärder för dessa Beskrivning hur man systematiskt arbetar med att hålla en hög kundnöjdhet Kvalitetsrutiner kan komma att begäras in. Dessa ska då tillhandahållas inom fem (5) arbetsdagar.

Krav miljöledning Anbudslämnaren ska arbeta efter någon form av miljöledningssystem som minst omfattar: Miljöpolicy för verksamheten Rutiner för internrevision eller egenkontroll hantering av avvikelser och förebyggande åtgärder för dessa Miljöledningsrutiner kan komma att begäras in. Dessa ska då tillhandahållas inom fem (5) arbetsdagar.

16. Underjordiska avfallsbehållare och säckhållare för utomhusbruk UH-2023-64

Kvalitetsledning Anbudslämnaren ska arbeta efter någon form av kvalitetsledningssystem som minst omfattar: Kvalitetspolicy för verksamheten. Rutiner för internrevision eller egenkontroll. Hantering av avvikelser och förebyggande åtgärder för dessa. Beskrivning hur man systematiskt arbetar med att hålla en hög kundnöjdhet. Kvalitetsledningsrutiner kan komma att begäras in. Dessa ska då tillhandahållas inom fem (5) arbetsdagar.

Miljöledning Anbudslämnaren ska arbeta efter någon form av miljöledningssystem som minst omfattar: Miljöpolicy för verksamheten. Rutiner för internrevision eller egenkontroll. Hantering av avvikelser och förebyggande åtgärder för dessa Miljöledningsrutiner kan komma att begäras in. Dessa ska då tillhandahållas inom fem (5) arbetsdagar.

Produkter som levereras enligt detta avtal är tillverkade under förhållanden som är förenliga med ILO:s åtta kärnkonventioner (nr. 29, 87, 98, 100, 105, 11, 138 och 182) samt FN:s barnkonvention artikel 32. Tillverkningslandets arbetarskydd, arbetsmiljölagstiftning, arbetsrätt och socialförsäkringsskydd ska gälla vid tillverkningen. Säljaren ska på begäran från Köparen kunna redovisa att kraven ovan uppfylls via egna eller underleverantörers policys, code of conducts (s k uppförandekoder) m.m.

17. Skyltar, fordonsdekaler och mässmaterial UH-2023-133

Kvalitetsledning Anbudslämnaren ska arbeta efter någon form av kvalitetsledningssystem som minst omfattar: Kvalitetspolicy för verksamheten. Rutiner för internrevision eller egenkontroll. Hantering av avvikelser och förebyggande åtgärder för dessa. Beskrivning hur man systematiskt arbetar med att hålla en hög kundnöjdhet. Kvalitetsledningsrutiner kan komma att begäras in. Dessa ska då tillhandahållas inom fem (5) arbetsdagar.

Miljöledning Anbudslämnaren ska arbeta efter någon form av miljöledningssystem som minst omfattar: Miljöpolicy för verksamheten. Rutiner för internrevision eller egenkontroll. Hantering av avvikelser och förebyggande åtgärder för dessa Miljöledningsrutiner kan komma att begäras in. Dessa ska då tillhandahållas inom fem (5) arbetsdagar.

Produkter som levereras enligt detta avtal är tillverkade under förhållanden som är förenliga med ILO:s åtta kärnkonventioner (nr. 29, 87, 98, 100, 105, 11, 138 och 182) samt FN:s barnkonvention artikel 32. Tillverkningslandets arbetarskydd, arbetsmiljölagstiftning, arbetsrätt och socialförsäkringsskydd ska gälla vid tillverkningen.

Säljaren ska på begäran från Köparen kunna redovisa att kraven ovan uppfylls via egna eller underleverantörers policys, code of conducts (s k uppförandekoder) m.m.

18. Möbelreovering AV-2023-204 och AV-2023-205

Samtliga tyger som används ska uppfylla krav på miljömärkning för tyger, t ex EUblomman, Svanen, Bra Miljöval, GOTS-certifierade, Öko-tex eller likvärdigt.

19. Medarbetardagen Eventteknik UH-2023-147

Anbudslämnaren ska bedriva systematiskt kvalitetsarbete, d v s ha kvalitetsledningsrutiner. Dessa (ska/kan/bör) minst omfatta: - Kvalitetspolicy för verksamheten - Rutiner för internrevision eller egenkontroll - Hantering av avvikelser och förebyggande åtgärder för dessa - Beskrivning hur man systematiskt arbetar med att hålla en hög kundnöjdhet. Certifikat av kvalitetsledningssystem eller redovisning av det systematiska kvalitetsarbetet enligt punkterna ovan kan komma att begäras in och ska på begäran tillhandahållas inom fem (5) arbetsdagar.

Anbudslämnaren ska bedriva sin verksamhet med hänsyn till miljön och följa miljölagstiftning. Anbudslämnaren ska ha utarbetade rutiner för att identifiera, mäta och följa upp sin miljöpåverkan samt arbeta för att ständigt förbättra sin miljöprestanda och minimera resursförbrukning och utsläpp

20. Landskapsanalys UH-2023-116

Dokument "Uppdragsbeskrivning Landskapsanalys"

Studien ska med utgångspunkt i befintligt underlag analysera de egenskaper och värden som landskapet uppvisar, samt ge ett underlag inför bedömningen av i vilken grad landskapet tål olika former av förändringar. Sådana bedömningar kommer att behöva göras för både storskaliga och småskaliga förändringar av landskapet. Med storskaliga förändringar menas till exempel större etableringar av vindkraft, större solcellsanläggningar, telemaster, kraftledningar, väg- och järnvägsdragningar, större bostadsområden etcetera; det vill säga förändringar av sådan storskalig karaktär att de har en påtaglig inverkan på helhetsupplevelsen av landskapet. Med småskaliga förändringar menas uppförande av enstaka mindre byggnader och mindre grupper av bostadshus. Landskapsanalysen ska även kunna vara en hjälp i arbetet med bevarandefrågor, liksom i arbetet med landskapsvårdande eller landskapsutvecklande åtgärder.

21. Digitala kalendrar UH-2023-117

Sociala/arbetsmiljörelaterade krav

Kontrakt 2.1 Socialt ansvarstagande

Produkter som levereras enligt detta avtal är tillverkade under förhållanden som är förenliga med ILO:s åtta kärnkonventioner (nr. 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 och 182) sam FN:s barnkonvention artikel 32. Tillverkningslandets arbetarskydd, arbetsmiljölagstiftning, arbetsrätt, inklusive lagstiftning om minimilön och socialförsäkringsskydd ska gälla vid tillverkningen. Säljaren ska på begäran från Köparen kunna redovisa att kraven ovan uppfylls via egna eller underleverantörers policys, code of conducts (s k uppförandekoder) m.m.

2024-02-08

Jörgen Frej

Upphandlingschef

Måltidsservice

Upphandling

Upphandlingen av livsmedel har pågått en tid och den är upphandlad till 2025. En politisk vilja är att ha så mycket närproducerat och svenskt som möjligt vilket har eftersträvats i hela upphandlingen. Färskt kött och vilt, färsk fisk, färska korvprodukter, mejerivaror, potatis med skal, grönsaker, ägg och grossist är de grupper som har hanterats i upphandlingen. Nedan syns de företag som är upphandlade på de olika livsmedelsgrupperna.

Företag	Upphandlade företag
Färskt kött och vilt	Charkett
Färsk fisk	Bröderna Hanssons
Färska korvprodukter	Stensåkra Chark och deli
Mejerivaror	~~NEM~~ Martin och Servera
Potatis med skal	Axelssons i Aby
Grönsaker och ägg	~~NEM~~ Martin och Servera
Grossist	Martin och Servera

NEM företaget som vid köpte mejeriprodukter, grönsaker och ägg ifrån var vi tvungna att avsluta under våren 2023, vilket innebar en snabb direktupphandling under en kortare tid för att sedan göra en upphandling som då Martin och Servera vann. När NEM var vår leverantör samtransporterades en del varor med deras hjälp, vilket har ändrat något. Martin och Servera samtransportera nu både grossist, mejeri, grönsaker och ägg vilket är en miljövinst. Stensåkra Chark och Deli, Bröderna Hansson och Axelssons i Aby har ett samarbete och försöker transportera alla dessa produkter med samma leverans.

I grossistupphandlingen använde vi ordet svenskt för att förtydliga på vissa livsmedel att varan skulle vara svensk, denna förklaring används mer och mer i upphandlingar även om det inte är helt ok. Avtalet har löper på men på grund av omständigheterna i världen så är det större mängd livsmedel som utgår och får ersättas av likvärdiga produkter, vilket kräver mycket tid att kontrollera så livsmedlet blir enligt det krav vi ställt i förfrågningsunderlaget.

Transporter

När vi upphandlar våra livsmedel och andra produkter så har vi med att alla transporter ska vara miljövänliga enligt skrivningar som upphandlingsavdelningen har. Nu har vi under slutet av 2023 arbetat tillsammans med vår grossist Martin och Servera för att få till nattkörning på några av våra enheter. Det innebär att livsmedel levereras på natten till just nu sju enheter inom vår kommun. Martin och Servera kan minska ner sin bilpark och utnyttja dessa på ett optimalt sätt, våra varor står färdiga när vi kommer på morgonen.

Menyer

Menyplaneringen har fortsatt under 2023 enligt samma rutin som tidigare, att om barn/elever och äldre känner igen och tycker om maten så äter man upp maten och blir mätt, en teori är, att vi minskar matsvinnet och får mätta glada barn/elever och äldre. Alla kök fick en enkät där de skulle lista de 15 bästa maträtterna, de maträtterna som barn/elever och äldre åt allra bäst av. Dessa maträtter sammanställdes och en meny är utformad av endast de maträtter som hade flest röster. Menyn gjordes första gången på detta sätt under 4 kvartalet och har fortsatt på samma sätt under 2023. Maträtterna kommer tillbaka oftare nu än tidigare, vilket

underlättar för barn/elever som känner igen maträtterna men också för kökspersonal/vikarier som ska tillaga maträtterna. Ett större engagemang kan också läggas på att utveckla recepten på ett optimalt sätt.

Parallellt arbetar vi med att utöka mängden vegetariskt efter Livsmedelsverkets rekommendationer, på menyn för skola har vi en vegetarisk maträtt varje dag som alternativ. Under året har vi lagt in ett antal dagar då vi har vegetarisk pizzabuffé för att ge eleverna möjlighet att testa och lära sig att äta vegetariskt. Denna dag är mycket populär. Vi jobbar också med att försöka att göra reklam för det vegetariska alternativet som serveras varje dag i skolan genom att skriva det först i menyn och servera det först i serveringsdisken.

Klimatveckan uppmärksammade vi i Vetlanda kommun, men det var inget länsövergripande som gjordes när det gäller måltiden. Under klimatveckan hade vi ett antal klimatsmarta maträtter på menyn inom både förskola/skola och äldreomsorgen. På torsdagen i den veckan firade vi Offentliga måltidens dag, då alla verksamheter får en trevlig måltid med dessert. Under året har vi fortsatt med World Culinary Day som har varit uppskattat. Under första året var det personal inom måltidsservice som hade relationer med ett annat land som fick göra menyer och servera detta under en dag, andra året vi fortsatte med WCD-dagar var det inte fler länder i verksamheten utan då la vi till lite länder som kommit in som önskemål. Under år 2023 har elever fått skicka in länder som de har relationer med och vi har använt recept från deras land. Under alla åren har vi nu kört igenom ca 18 länder. Så som Danmark, Gambia, Iran, Polen, USA, Storbritannien och Sverige. Responsen har varit mycket bra och ett uppskattat inslag från pedagoger och elever.

Livsmedelsverket rekommenderar också att vi ska minska på det röda köttet och charkprodukter till fördel för både hälsan och miljön. I samband med ökade livsmedelspriser och viss ändring på menyn så har vi minskat den totala mängden inköpta kött och charkprodukter under åren 2019 till 2023, minskningen beror på en ökad mängd vegetarisk och viss utdrysning av vissa köttträtter. Årtalen 2020 och 2021 är inte jämförbara eftersom pandemin härjade under dessa år.

	Mängd inköpta varor totalt	Mängd inköpt kött och charkprodukter	Procentuellt
2019	972 900 kg	56 200 kg	5,8 %
2022	917 600 kg	49 900 kg	5,4 %
2023	986 130 kg	51 148 kg	5,2 %

Matsvinn

Matsvinn mäts 2 gånger per år. Mätningen görs en gång på våren och en gång på hösten. Vi använder oss av måltidsservice egna blankett för att mäta matsvinnet, den är något enklare att fylla i än Livsmedelsverkets egen blankett. Tabellen nedan visar matsvinnsmätningar under de senaste åren. Tallrikssvinn är det som barn, elever eller brukare slänger från sin tallrik och kantinsvinn är det som slängs som varit i serveringen och inte kan tas tillvara. Tallrikssvinnet är svårt för måltidsservice att arbeta med på sikt, där måste pedagoger och rektorer jobba hårt med schema och måltidsmiljöer. Kantinsvinnet är lättare för måltidsservice att arbeta med och här jobbar vi mycket med att ta tillvara mer livsmedel som är över tex använda grönsakerna från salladsbuffén i brödbaket, ta till vara såser som vätska i brödet, använda rester för att göra nya maträtter av tex kokt pasta blir en pastagrätäng osv. I de senaste matsvinnsmätningarna mäter vi också hur mycket mat vi totalt serverar, vilket kan vara en bra siffra och jämföra med totalt hur mycket mat vi slänger. Den räddade maten är den som vi återanvänder av den serverade maten, där vi blivit betydligt duktigare att ta om hand, annars hade detta varit kantinsvinn också.

	2021 (hösten)	2022 (hösten)	2023 (våren)	2023 (hösten)
Kantinsvinn/portion	25 g	20 g	19 g	16 g
Tallrikssvinn/portion	21 g	21 g	22 g	20 g
Mängd serverad mat /dag	1732 kg	1702 kg	1822 kg	1913 kg
Mängd slängd mat/dag	234,7 kg	212,1 kg	228,8 kg	207,6 kg
Mängd räddad mat/dag	142 kg	172 kg	132 kg	145 kg
Antal ätande/dag	5073	5169	5537	5793

Matlåda

Under 2019 införde vi försäljning av matlådor till personal på skolor och en del förskolor för att minska på matsvinnet (kantinsvinnet). Personalen tar med sig en matlåda hemifrån som de under en kort stund efter att lunchen är avslutad kan fylla med sådant som är kvar i serveringen och betalar via swish. Mycket bra utveckling och hantering av matsvinn som gör att vi slipper slänga mat. En liten ökning av försäljningen av matlådor har skett under det senaste året.

	2019	2020	2021	2022	2023
Matlådor totalt	480	862	1404	1477	1974
Matlådor/ månad	40 lådor	72 lådor	117 lådor	123 lådor	169 lådor

Måltidspedagogik

Under de senaste ca 7 åren har måltidsservice och Barn och utbildningsförvaltningen arbetat ihop med måltidspedagogik inom förskolan. Två diplomerade måltidspedagoger har utbildats och lär ut olika sorters metoder för att lära barn att äta mer, bättre och framför allt att våga testa. Ett exempel på avsnitt är från jord till bord och handlar mycket om odling och hur man skördar och tar tillvara. Förskolorna väljer själva när det passar in att gå utbildningen. Utbildningen har legat nere under 2022 men under 2023 har den startats upp igen. Nästan alla förskolor har någon som gått utbildningen i måltidspedagogik och de flesta använder kunskapen i vardagen på förskolan. I de förskolor där man har utbildat personal både inom kök och pedagoger så har man under året arbetat vidare och utvecklat de delar som man lärt sig på utbildningen.

Ekologisk mat/Närproducerat

I den upphandling som gjordes senast från 2021 har vi inte upphandlat så många produkter som är ekologiska pga. att den politiska viljan är att vi lägger störst vikt vid närproducerat och svenskt. Under 2019 var 9,6 % ekologiskt av alla livsmedel vi köper in och de stora delarna där är MSC märkt fisk och KRAV bananer. 2020 var summan 8,8 % och fortfarande är MSC märkt fisk den största gruppen. År 2021 utgör stor del MSC märkt fisk och vissa ekologiska produkter som har kommit med på avtalet med automatik. När det gäller de ekologiska livsmedlen så följer det samma linje 2022 att de stora delarna är MSC märkt fisk. Närproducerat är svårt att bedöma vad det är men i vårt uppföljningsprogram har vi valt ut vissa företag och livsmedel som vi anser som närproducerade och de finns på en radie av ca 20 mil. I tabellen nedan syns hur utvecklingen av närproducerat har varit from 2019 tom 2023.

	2019	2020	2021	2022	2023
Ekologiska livsmedel i %	9,6	8,8	6,75	6,0	7,39
Närproducerat i %	13,3	12,7	20,1	22,2	20,75

Hållbart i alla led

Hållbart i alla led är ett av kommunens övergripande mål och i måltidsservice arbetar vi med dessa mål. Integration har vi de senaste åren arbetat med på ett bra sätt när det gäller personal i köken. Vi har på ett mycket bra sätt fått in arbetskraft med utbildning genom praktik, extra tjänster osv som sedan har fungerat och kunnat få tjänster. Under 2023 har vi arbetat med projektet SIKT som är ett bra sätt att få in medarbetare inom vår verksamhet. Projektet bygger på att olika professioner hela tiden finns att tillgå när det behövs vilket är positivt. När det gäller psykisk hälsa så försöker vi att följa upp detta så fort vi får till oss att någon mår dåligt. Vi arbetar då med den rehabilitering som kommunen har rutiner för. Ju snabbare vi börjar rehabiliteringskedjan desto bättre resultat får personen i sin rehabilitering.

- *Integration med en inkludering där alla får plats och ges möjlighet att komma till sin rätt.* Inom måltidsservice har vi på senaste tiden tillsvidareanställt flera personer (nysvenskar) som på ett bra sätt kommit in i arbetsgrupperna, lär sig mer och mer svenska och på ett föredömligt sätt hanterar yrkesrollen. Inom måltidsservice arbetar vi i projektet SIKT som hjälper oss mycket med arbetskraft.
- *Ökad psykisk hälsa och god arbetsmiljö.* När det gäller trivsel och hälsa så mäter vi det i medarbetarundersökningen och måltidsservice ligger på en högre siffra än kommunens genomsnitt vilket kan tolkas att man trivs på sin arbetsplats och trivs man på arbetet så mår man bättre.

	Måltidsservice 2020	Kommunen 2020
Trivsel	4,25	4,19
Hälsa	4,14	3,96
	2021	2021
Trivsel	4,38	4,23
Hälsa	4,26	3,97
	2022	2022
Trivsel	4,37	4,23
Hälsa	4,22	3,93
	2023	2023
Trivsel	4,4	4,25
Hälsa	4,29	3,99

Lena Ottosson

Måltidschef

Livsmedelskontrollen

Livsmedelskontroll 2023–2025

Vi arbetar utifrån målen i den nationella kontrollplanen, NKP, som är en plan för kontrollen av svenska livsmedel, från första början och hela vägen till matborden. De övergripande målen är att konsumenterna får säkra livsmedel, inkl. dricksvatten, som är producerade och hanterade på ett acceptabelt sätt. Att informationen om livsmedlen är enkel och korrekt. Att de livsmedelsproducerande djuren och växterna är friska och inte utgör någon allvarlig smittorisk. Att verksamhetsutövarna i livsmedelskedjan får råd, service och kontroll med helhetssyn som underlättar deras eget ansvarstagande. De samverkande myndigheterna tar ett gemensamt ansvar för hela livsmedelskedjan, inklusive beredskap. Utifrån de fyra fokusområden som livsmedelsverket satt upp som extra relevanta, arbetar vi med detaljerade operativa mål. Fokusområdena är säkert dricksvatten, mikrobiologiska risker, kemiska risker och information i livsmedelskedjan Dessa operativa mål arbetar hela landets livsmedelstillsyn med i tre års intervaller. De operativa målen tar i första hand sikte på den kontroll som rör livsmedel som är baslivsmedel, konsumeras av känsliga grupper som barn och äldre, eller är förknippade med kända säkerhets- eller redlighetsproblem. De operativa mål som vi arbetar med 2023-2025 är:

Mål 1: Mikrobiologiska och kemiska faror och beredning av dricksvatten

Mål 2: Säkerhet vid vattenverk och reservoarer

Mål 5: Ekologiska livsmedel

Mål 6: Livsmedelsinformation vid e-handel

Mål 8: Spårbarhet kött

Mål 9: Skyddade beteckningar

Mål 10: Allergena ingredienser i förpackade livsmedel

Mål 11: Spårbarhet ägg

Mål 12: Aktörer som släpper ut honung på marknaden

Mål 13: Otillåtna substanser i växtbaserade kosttillskott

Mål 16: Glykoalkaloider i potatis

Mål 17: Kontaktmaterialverksamheter

Maria Melakari

Livsmedelsinspektör

Stort tack till alla som bidrar varje dag och till detta bokslut.

Vetlanda 2024-02-23

Anders Bernberg

Hållbarhetsstrateg